

Stenogrammid

XI Riigikogu, VII Istungjärk, täiskogu korraline istung

Neljapäev, 15.04.2010, 10:00

Toimetatud

10:00 Istungi rakendamine

1. 10:05 Turismiseaduse muutmise seaduse eelnõu (677 SE) kolmas lugemine

2. 10:06 Olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Eesti kodanikuühiskonna arengukontseptsiooni rakendamine ja kodanikuühiskonna areng" arutelu

10:00 Istungi rakendamine

10:58 Aseesimees Jüri Ratas

Tere hommikust, austatud Riigikogu! Tere hommikust, head ametikaaslased! Jõudu teile! Alustame Riigikogu täiskogu VII istungjärku 11. töönädala neljapäevast istungit. Kõigepealt palun Riigikogu kõnetooli neid häid ametikaaslasi, kes soovivad üle anda eelnõusid või arupärimisi! Kadri Simson, palun!

10:58 Kadri Simson

Head kolleegid! Annan Keskerakonna fraktsiooni nimel üle töökohtade loomise seaduse eelnõu, mis nelja meetme abil ergutab töökohtade loomet, alates töökohtade loomisest keerukaid tooteid eksportivas sektoris kuni sotsiaalsete töökohtade loomiseni. Töökohtade loomise eelnõu tagab Eesti Arengufondile igal aastal riigieelarve mahust sõltuva summa, mille abil saab arengufond toetada ettevõtjaid, kes loovad kõrget kvalifikatsiooni nõudvaid ja ekspordile suunatud töökohti. Arengufondi arvelt on tehtud löikeid olukorras, kus nende abi on tegelikult kõige enam vaja. Möödunud aastal müüdi maha Telekomis aktsiad. Uus, pikemaajaline tagatis arengufondile annab Eesti ettevõtjatele vajaliku kindluse tuleviku osas ja laseb teha pikemaajaseid plaane, selleks et orienteerida end odavalt ja lihtsalt toodangult ümber keerulisema ja hinnalisema suunas. Teiseks, eelnõu pakub ka sotsiaalmaksusoodustust aasta jooksul neile tööandjatele, kes värbavad enam kui kuus kuud töötuna arvel olnud inimesi. Sotsiaalmaksu selliste töölevõetute eest tasuks tööandja asemel riik. Sotsiaalmaks on tegelikult see maks, mis kasvatab Eesti tööjõu hinda, sellepärast on oluline just selles osas pakkuda tööandjatele kiirelt mõjuvat leevendust. Kolmandaks lõpetab eelnõu olukorra, kus avaliku töö eest raha saades kaotab töötaja toimetulekutoetuse raha. Töökohtade loomise seaduse eelnõu jätab avaliku töö eest saadavad tulud toimetulekutoetuse arvestamisest välja ja võimaldab teha avalikke töid senise 50 tunni asemel 80 tundi kuus. Avalikus töös suuremas mahus osalemine võimaldaks töötul teenida enam lisaraha ning jätab talle samas piisavalt vaba aega töö otsimiseks. Neljandaks paneb töökohtade loomise seaduse eelnõu ka riigile kohustuse luua sotsiaalseid töökohti. 100 000 ametlikku töötut vajavad kiireid lahendusi ja töökohtade loomise seadus seda pakub. Hoolitsedes tööturu eest, hoolitseb eelarve enda eest ise. Aitäh!

10:58 Aseesimees Jüri Ratas

Mailis Reps, palun!

10:58 Mailis Reps

Lugupeetud Riigikogu aseesimees! Head kolleegid! Annan nelja Keskerakonna fraktsiooni liikme nimel üle arupärimise kultuuriminister Laine Jänesele. Me jätkame paari nädala tagust vestlust meediateemadel. Nimelt, loomulikult on tegemist ju täiesti iseseisva avalik-õigusliku organisatsiooniga,

kuid seekord huvitab meid siiski tema kui seda valdkonda haldava ministri hinnang informeeritusele, monitooringule, juhatuse liikmete arvule ning sellele, kuidas piirkondlikud uudised on praegu korrespondentide osas kaetud, ja sellele, milline võiks olla edasine areng. Aitäh!

10:58 Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased! Rohkem kõnesoove ei ole. Olen Riigikogu juhatuse nimel võtnud vastu ühe arupärimise ja ühe eelnõu. Meie kodu- ja töökorra seaduse kohaselt otsustab Riigikogu juhatas nende edasise menetlemise.

Läheme teadete juurde. Riigikogu esimees on Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 139 lõike 4 teise lause kohaselt tagastanud esitajatele s.a 12. aprillil 21 Riigikogu liikme esitatud õiguskantslerile adresseeritud arupärimise. Riigikogu esimees on edastanud kaks Riigikogu liikmete esitatud arupärimist sotsiaalminister Hanno Pevkurile.

Head ametikaaslased! Teeme kohaloleku kontrolli.

Kohaloleku kontroll

Kohalolijaks registreerus 77 Riigikogu liiget, puudub 24.

Nüüd on kohaloleku kontroll läbi ja tundub, et kõigi elektroonilised tablood töötavad.

1. 10:05 Turismiseaduse muutmise seaduse eelnõu (677 SE) kolmas lugemine

10:58 Aseesimees Jüri Ratas

Läheme tänase päevakorra punktide käsitlemise juurde. Meil on kaks päevakorrapunkti. Esimene päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud turismiseaduse muutmise seaduse eelnõu kolmas lugemine. Kas fraktsioonide esindajad soovivad pidada läbirääkimisi? Läbirääkimisi pidada ei soovita. Võime minna eelnõu 677 lõpphääletuse ettevalmistamise juurde.

Panen lõpphääletusele eelnõu 677. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Poolt 78 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei ole. Vabariigi Valitsuse algatatud turismiseaduse muutmise seaduse eelnõu 677 on seadusena vastu võetud.

Esimese päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

2. 10:06 Olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Eesti kodanikuühiskonna arengukontseptsiooni rakendamine ja kodanikuühiskonna areng" arutelu

10:58 Aseesimees Jüri Ratas

Läheme teise päevakorrapunkti juurde, milleks on olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Eesti kodanikuühiskonna arengukontseptsiooni rakendamine ja kodanikuühiskonna areng" arutelu. Head ametikaaslased! Lubage mul enne arutelu juurde asumist teile lühidalt tutvustada arutamise korda, mis tugineb meie kodu- ja töökorra seaduse §-le 153. Kodu- ja töökorra seaduse § 153 kohaselt määrab juhatas põhiseaduskomisjoni ettepanekul selle olulise tähtsusega riikliku küsimuse arutamiseks järgmise korra. Kõigepealt on regionaalminister Siim Valmar Kiisleri ettekanne, mis kestab kuni 20 minutit, järgnevad küsimused ja vastused, mis kestavad samuti kuni 20 minutit. Järgneb Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liidu juhataja Urmo Kübara ettekanne (kuni 20 minutit), pärast seda on küsimused ja vastused (kuni 20 minutit). Kolmandaks on põhiseaduskomisjoni esimehe Väino Linde ettekanne (kuni 20 minutit), järgnevad küsimused ja vastused (kuni 20 minutit). Riigikogu liige võib esitada selle päevakorrapunkti raames kuni kaks suulist küsimust. Pärast küsimuste vooru, nagu on meil heaks tavaks, on läbirääkimiste voor. Sõnavõttudega võivad esineda Riigikogu liikmed, komisjonide ja fraktsioonide esindajad. Head ametikaaslased! Teen teile ettepaneku, et kõigepealt esineksid sõnavõttudega, nii nagu on heaks tavaks saanud, fraktsioonide esindajad. Tulenevalt seadusest Riigikogu arutelu lõppemisel otsustab vastu ei võta.

Mul on hea meel kutsuda Riigikogu kõnetooli regionaalminister Siim Kiisler. Palun!

10:58 Regionaalminister Siim Valmar Kiisler

Lugupeetud juhataja! Austatud Riigikogu! Nagu te teate, korraldab auväärt Riigikogu igal teisel aastal EKAK-i elluviimise ja kodanikuühiskonna arengu arutamiseks vastavasisulise olulise tähtsusega riikliku küsimuse arutelu. Täna ongi meil aeg taas vaadata, kuhu me oleme jõudnud kaheksa aastat tagasi siinsamas saalis vastu võetud Eesti kodanikuühiskonna arengukontseptsiooni ehk EKAK-i rakendamiseks.

Eesti kodanikuühiskonna arengukontseptsioon on strateegiline dokument, mis võtab kokku avaliku võimu ja kodanikualgatuse koostöömise põhimõtted. Võrdleme seda näiteks majakaga, mis näitab kaugemat sihtpunkti, aga millele võib läheneda mitmest suunast. Sellise raamistiku olemasolu on kindlasti Eesti kodanikuühiskonna arengule kasuks tulnud. Sellest lähtuvalt oleme teinud täpsemad arengukavad ja tööplaanid, see on alustekst, mis kaudselt mõjutab ka üksikjuhtumeid. Pikaajalise vaate olemasolu on tähtis stabiilse arengu säilitamiseks, arvestades riigieelarve protsessi ja valitavate kogude perioodilisust. Nüüd mõned üldisemad tähelepanekud kodanikuühiskonna arengust ja siis konkreetsemalt sellest, mis on tehtud ja mis on tegemisel.

Esiteks, meele teeb rõõmsaks, et mõeldes sõnale "kodanikuühiskond" ei meenu esimesena kontseptsioonid ega komisjonid, vaid aktiivsed kodanikud. Mulle tundub, et siin on viimaste aastate jooksul toimunud suur muutus. Inimeste usk isetegemise võimalikkusse on kasvanud. Samamoodi on kasvanud arusaam, et igaüks saab mõjutada tema elu puudutavaid otsuseid. Need muutused ei ole juhtunud iseenesest, vaid tänu paljude tublide missioonitundega inimeste pingutustele. Üks murrang toimus kindlasti 2008. aastal, kui 40 000 inimest koos Eestit prügist puhastasid. Eelmisel aastal osales Minu Eesti mõttetalgutel 12 000 inimest. Tänavu on registreeritud juba ligi 700 talgupaika ja üle 4000 talgulise. Need arvud näitavad, et kui on eestvedajad ja selgelt sõnastatud eesmärgid, siis on muidu passiivseks peetavad eestlased valmis kaasa lööma küll.

Ka ühenduste tegevus on aktiivne. Näiteks koduomanike huvisid koondava ja esindava Eesti Omanike Keskkliiduga on liitunud juba 40 000 inimest. Varem neil ühist inforuumi ega hääletoru polnud. Hiljuti käivitus omanike liidu algatatud allkirjade kogumise ja hääletuste korraldamise portaali aadressil petitsioon.ee. Praegu on seal 12 aktiivset teemat, kaheksale neist on reageerinud juba üle 100 inimese. Külaseltsi koondava Kodukandi liikmesorganisatsioonides tegutseb ligi 5000 inimest. Tallinnas on kesklinnas tegutseva Uue Maailma Seltsi kõrvale loodud hulk asumiseltsi teistes linnaosades. Peatselt saavad nad kokku ühenduste ümarlauas, et arutada kõiki neid puudutavaid teemasid ja võimalusi koos linnas asju paremaks teha.

Need olid tõesti vaid mõned näited, mille põhjal ütlesin, et kodanikuühiskond on muutunud popiks. Tänu ühistele aktsioonidele ja aktiivsetele ühendustele on kodanikuühiskonna olemusest ja olulisusest paremini aru hakanud saada ka äri- ning riigisektor. Me oleme astunud suure sammu sidusama ühiskonna poole.

Kodanikuühiskonnast rääkides ei tohi unustada ka Eesti praegu kõige valusamat küsimust – töökohti. Umbes viiendik Eesti elanikest kuulub mittetulundusühendustesse. See on suur potentsiaal mitte ainult vabatahtlike aktsioonide, vaid ka töökohtade mõistes. Paraku on nii, et kui Hollandis on kolmandas sektoris palgal 13%, Belgias 11% ja Suurbritannias 6% töötajast, siis Eestis hinnanguliselt ainult 2%. See näitaja on meile tulevikus oluline märk kodanikuühiskonna edasise arengu kohta.

Me oleme praegu olukorras, kus ka ühe uue töökohta teke on olulise riikliku tähtsusega küsimus. Pole kahtlust, et avalik võim peab tegema kõik endast sõltuva, et kodanikuühendustele töökohtade loomine võimalikult lihtsaks muuta. Muu hulgas tuleb selleks täpsustada teenuste üleandmise reegleid ja üle vaadata sotsiaalse ettevõtluse maksustamine ning ühenduste riigieelarveline rahastamine. Olgu öeldud, et avalike teenuste delegeerimise kontseptsioon ongi praegu kooskõlastusringil ning rahastamist puudutav kontseptsioon sai valitsuse põhimõttelise heakskiidu detsembrikuus.

Nüüd lähemalt sellest, mida me vahepeal teinud oleme. Kuna aeg on piiratud, räägin pigem tulemustest ja vähem nendeni viinud protsessidest. Samas tahan rõhutada, et ka see, kuidas avalik võim kodanikuühendustega koostööd teeb, on oluline näitaja. Tulen selle juurde hiljem veel korra tagasi. Kodanikuühiskonna tugevdamine hõlmab väga paljusid valdkondi. Nendeks on riigieelarvelise rahastamise korraldamine, ühenduste läbipaistvuse suurendamine, ühistegevuse süsteemne soodustamine, kaasamine õigusloomesse, avalike teenuste delegeerimine, vabatahtliku tegevuse edendamine jms. Hea on tõdeda, et viimastel aastatel on olnud võimalus teha põhjalikke uuringuid nii vabatahtliku tegevuse, delegeerimise kui ka rahastamise kohta. See annab tulevaste tegevuste kavandamiseks täiendava kindlustunde. Nendes valdkondades edasiliikumiseks oleme tugevdanud kodanikualgatuse tugisüsteemi. Selle nurgakivid on nõustamisele keskendunud maakondlikud

arenduskeskused, rahalist toetust pakkuvad regionaalsed toetusprogrammid, Kodanikuühiskonna Sihtkapital, Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit ning Vabatahtliku Tegevuse Arenduskeskus. Esmalt rahastamisest. 2008. aastal loodud Kodanikuühiskonna Sihtkapitali kaudu oleme kahe aasta jooksul toetanud ligi 150 kodanikuühendust. Riigieelarvest eraldame selleks ligikaudu 20 miljonit krooni aastas. Analüüsid näitavad, et Kodanikuühiskonna Sihtkapital on hästi käivitunud. Paranenud on paljude ühenduste tegevusvõimekus ja jätkusuutlikkus, tekkinud on mitmed uued koostöövõrgustikud, suurenenud on ühenduste koostöövõime, eriti kogukonna tasemel paljudes Eesti piirkondades. Kuhu peaks sihtkapital edasi arenema? Näen kahe põhisuunana tugiteenuste edendamist ja rahastamise mitmekesistamist. Kodanikuühenduste organisatsiooniline suutlikkus on endiselt suur probleem. Sihtkapitalil on potentsiaal kujuneda selles vallas kompetentsikeskuseks, mis peale rahastamise pakub ka koolitust ja nõustamist. Rahastamise osas peaks tulevikus vähenema praegune täielik sõltuvus riigieelarvelisest toetusest. Ma ei pea silmas riigipoolse rahastamise vähendamist, vaid aktiivsemat tegevust alternatiivse finantseerimise leidmisel ja vahendamisel. Hästi töötava ja usaldusväärse struktuurina saab Kodanikuühiskonna Sihtkapital olla hea partner ka erasektori rahastajatele.

Kui Kodanikuühiskonna Sihtkapital keskendub üldjuhul suurematele ettevõtmistele, siis rohujuuretasandi algatusi toetame peamiselt kohaliku omaalgatuse programmi kaudu. Selle kaudu rahastatakse kogukonnaliikmete koolitamist, kohaliku arengu kavandamist, kohaliku ajaloopärandi ja traditsioonide väärtustamist, kohaliku elukeskkonna parandamist. Kohaliku omaalgatuse programm on hea esimene samm just alustanud MTÜ-dele, omandamaks oskusi projektitööks ning organisatsiooni juhtimiseks. Eelmisel aastal toetasime selle kaudu 1029 projekti, kokku 17,5 miljoni krooni ulatuses. Hea meel on muidugi, et neid projekte on nii palju, see on märk ühistegemise väärtustamisest ja soovist ise oma elukeskkonda paremaks muuta. Kahjuks pole võimalust säravate silmadega inimesi eraldi isiklikult tänada, sellepärast teen seda täna siin rahva valitud kogu ees.

Rahastamise osas on meil endiselt lahtisi otsi, mis vajavad kokkusiitumist. Meil tuleb selgemalt sidustada ühenduste rahastamist riiklike prioriteetide ja ministeeriumide ülesannete täitmisega. Meil esineb valdkondade ühisfinantseerimise asemel jätkuvalt kohatist dubleerimist, mis ei ole läbipaistvuse seisukohast hea. Tihtipeale ei arvestata rahastamisel piisavalt vajadust parandada ühenduste tegevusvõimekust ega hinnata mõjusid kodanikuühiskonna arengule laiemalt. Lühidalt võib selle kokku võtta nii, et riigi- ja omavalitsusasutustes ei ole veel piisavat selgust ja ühtset mõistmist rahastamisliikide ja nende erineva rakendamise osas.

Läbipaistvuses tegime me suure hüppe selle aasta alguses, kui mittetulundusühendused hakkasid esitama aastaaruandeid elektrooniliselt ning need muutusid avalikuks. See võimaldab saada selgust, millised ühendused registreeritud 30 000-st on realselt toimivad. Järgmiseks peame hakkama mõtlema, kuidas kogutud andmetest välja destilleerida infot, mille põhjal otsuseid teha, ning näiteks uute teenuste abil lisandväärtust luua.

Üks EKAK-i oluline suund on vabatahtliku tegevuse soodustamine. Sellealast tegevust koordineerib Siseministeeriumi toel Vabatahtliku Tegevuse Arenduskeskus. Viimase kahe aasta jooksul on tehtud kõvasti koolitust ja teavitustööd vabatahtliku tegevuse olemusest ja väärtusest. Hea ülevaate saate, muide, Vabatahtlike Väravast veebilehel www.vabatahtlikud.ee. Käegakatsutava asjana tahan esile tõsta Vabatahtliku Tegevuse Arenduskeskuse ja meie ministeeriumi koostöös loodud vabatahtliku passi. Inimesel on võimalus oma vabatahtlikus tegevuses osalemisest saadud teadmiste, oskuste ja kogemuste kirjeldamiseks. Organisatsioonidele on vabatahtliku pass abiks vabatahtlike kaasamisel ja juhtimisel. Sellega aitab pass suurendada vabatahtliku töö väärtust ühiskonnas laiemalt.

Järgmistel aastatel tõuseb tähelepanu keskmesse vabatahtliku tegevuse edendamine omavalitsustes ja kodanikuühendustes. Mõlemale on vabatahtlike kaasamine võimalus oma organisatsiooni võimekuse suurendamiseks. See aga eeldab oskusi vabatahtlike sihipäraseks koordineerimiseks. See, et me elame demokraatlikus ühiskonnas, tähendab, et avalik võim ei tegutse kardinat taga, otsused sünnivad aruteludes ja kaasaráákimise võimalus on kõigil. Kaasamise edendamine on EKAK-i üks põhieesmäärke. Me oleme astunud mitmeid praktilisi samme kaasamise korraldamiseks. Meil on koolitust saanud või saamas üle 600 riigi- ja kohaliku omavalitsuse ametniku, ministeeriumides on nimetatud kaasamiskoordinaatorid. Käimas on projektid konkreetsete kaasamisjuhtumite nõustamiseks. Valminud on praktiline kaasamiskäsiraamat. Kaasamisveeb www.osale.ee saab ettevalmistamisel oleva eelnõude infosüsteemi valmimisel uue rolli. Õigusaktide kooskõlastamine seotakse senisest tihedamalt osalusveebiga. Hoolimata sellest on veel palju teha.

Kaasamise kaks võtmeküsimust on õige aeg ja ühine keel. Mida varem ühendusi seadusloomesse kaasatakse, seda lihtsam ja sisukam on koostöö; mida hiljem seda tehakse, seda raskem on arusaadavalt kaasa rääkida. Raskem on ka aru saada, kuidas mingid seisukohad on kujunenud. Keele all pean ma silmas üksteisemõistmist, mis vahel võib ka väga heast tahtest hoolimata takistuseks saada. Ametnikud ja kodanikuühenduste esindajad suhtlevad tavapäraselt üpris erinevates ringkondades. Bürokratlik kõnepruuk võib ehmatada ühtesid ning vähene konkreetsus võib ehmatada teisi. Selle kultuurilise lõhe vähendamise poole me oma ettevõtmistega püüdleme.

Tahan osutada ka ühele konkreetsele asjale, millele ühendused on minu tähelepanu juhtinud. Nimelt on meil praegu Eestis olukord, kus mingi grupi huve koondaval mittetulundusühendusel puudub võimalus neid huve kohtus kaitsta. Konkreetne juhtum: kui näiteks puudega inimene tahab seista oma õiguse eest pääseda avalikku hoonesse ratastooliga, on ainuke võimalus esitada kohtule avaldus eraisikuna. See on tavalise inimese jaoks arusaadavalt väga suur ja enamiku jaoks üle jõu käiv ettevõtmine. Seda küsimust peaksime arutama nii ühenduste kui ka seadusandjatega.

Nagu algul lubasin, tulen korra ka koostöö korraldamise juurde. Eesti kodanikuühiskonna arengukontseptsioon ütleb: "Vabariigi Valitsuse ja kodanikuühenduste esindajad moodustavad ühiskomisjoni EKAK-i rakendamise tegevuskavade ettevalmistamise, elluviimise ja täitmise hindamise süsteemi käivitamiseks." Ühiskomisjon on see põhiline kogu, kus avaliku võimu ja kodanikuühenduste esindajad ühistes eesmärkides ja nende saavutamise viisides kokku lepivad, õigemini, see peaks nii olema. Mulle tundub, et praegu on ühiskomisjoni roll täidesaatva ja järelevalvava institutsiooni vahel veidi hägustunud. Tagajärjeks on see, et ei riik ega ühendused ei tea enam päris täpselt, mida talt oodata. Riik on küll kõrgelt esindatud, lausa kantslerite tasemel, aga kuna konkreetsest on pahatihti jäänud väheseks, ei suuda me seda kompetentsi ja autoriteeti ära kasutada.

Koostamisel olev kodanikuühiskonna arengukava peab muu hulgas selle puuduse kõrvaldama, saades konkreetseks tööplaaniks kõigile osapooltele. Lahenduseks on täpsemate, ajaliselt piiritletud eesmärkide seadmine. Igale tegevusele peaks olema määratud vastutaja ning eraldatud vahendid. Avaliku võimu ja ühenduste esindajad koos peaksid panema aasta prioriteedid must valgel paberile. Nii peaksid mõlemad pooled olema huvitatud võimalikult reaalsete eesmärkide seadmisest ja nende täitmise jälgimisest.

Austatud Riigikogu! Sellega ma lõpetan. Ootan teie küsimusi ja jään huviga kuulama teisi ettekandjaid. Aitäh!

10:58 Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister! Ma tänan teid! Teile on päris palju küsimusi. Mari-Ann Kelam, palun!

10:58 Mari-Ann Kelam

Suur tänu! Aitäh hea ettekande eest! Vahvad on suured üleriigilised ettevõtmised, nagu "Teeme ära!", allkirjakogumised nõiakaevu kaitseks ja sellised suuremad asjad, mis nõuavad ka riigi tuge ja raha, et neid lõplikult läbi viia. Minu meelest on niisama tähtsad kohalikud ettevõtmised, kus naabrid koos koristavad oma tänava äärt, mõnda pisikest parki, ehitavad midagi või parandavad näiteks külakiike. Kuidas teie suhtute nendesse väiksematesse ettevõtmistesse ja kas te arvate, et sellised kogemused, mida inimesed saavad vabatahtlikku tööd tehes, on abiks ka inimesele, kes on oma töökoha ajutiselt kaotanud? See töö annab talle uusi kogemusi, kontakte, uusi suundi ja ideesid.

10:58 Regionaalminister Siim Valmar Kiisler

Jah, need suured ettevõtmised, mida te siin nimetasite, paistavad rohkem silma, nendest on avalikkuses ja ajakirjanduses rohkem juttu olnud, aga Eestis ringi liikudes on selgelt näha, et ka väiksemaid algatusi on järjest juurde tulnud. Tihti ei ole need üldse seotud suurte rahasummadega. Küll saadakse sageli toetust kohaliku omaalgatuse programmist, mida ma siin kirjeldasin. Aga sellist laiemat tegutsemist on selgelt rohkem, kui oli hetkel, mil EKAK vastu võeti, kui me sellise ajaperspektiiviga võrdleme. Kindlasti aitab see kaasa. Minule on hästi südamelähedane üks EKAK-i eesmärk, mis kõlab nii: kodanike vastutustunde arendamine oma pere, kaaskodanike, kodukoha, riigi ja maailma ees. Ma arvan, et seda laadi mõtteviisi peame me eesmärgina riigi poolt kindlasti soodustama ja kaasa aitama selle levikule. Ma usun, et selles suhtes on Eestis olnud edasimineku.

10:58 Aseesimees Jüri Ratas

Mark Soosaar, palun!

10:58 Mark Soosaar

Lugupeetud juhataja! Austatud minister! Aitäh põhjaliku ettekande eest! Mind liigutasid kaks momenti teie ettekandes. Esiteks, ka teie mõtlete MTÜ-dele õiguse andmise üle, et nad võiksid kaitsta kodanike huve. Nimelt, keskkonnakomisjoni laual oli just hiljuti üks ettekirjutus, mis tuli Brüsselist seoses keskkonnaorganisatsioonidega. Meil ei ole seadustega piisavalt tagatud, et nad võiksid elukeskkonna eest seismisel kaitsta kodanike huve. Teine mõtlemapanev moment on see, et Holland ja Belgia on kodanikuühendustes ehk kolmandas sektoris tööhõive loomisel meist kuuekordselt ees. Mida te kavatsete teha selle lõhe ületamiseks ja kuidas Kodanikuühiskonna Sihtkapitalile eraldatud raha paremini kaasata, et see lõhe väheneks?

10:58 Regionaalminister Siim Valmar Kiisler

Aitäh! Nagu ma nimetasin, on meil just valmimisel (saime ka Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liidult parandusettepanekud) valitsuse teenuste delegeerimise kontseptsioon. Teenuste delegeerimist võiks olla ühelt poolt kindlasti rohkem, aga teiselt poolt peaks see olema läbipaistvam ja arusaadavam. Meie tellimusel valmis Praxise väga põhjalik uuring teenuste delegeerimisest, millega on kõigil võimalus tutvuda. See näitab, et näiteks omavalitsustes on teenuste delegeerimine väga erineval tasemel ja puudub ka ühine informatsioon. Ühes Eesti nurgas puudub teadmine, kellele mingid teenused on mõnes teises Eesti nurgas delegeeritud või kuidas seda tehakse. Sellealane koordineerimine aitaks kindlasti kaasa sellele, et meie kodanikuühendused oleksid avaliku sektori teenuste delegeerimisse paremini kaasatud. Tihti suudavad nad seda teha kompetentsemalt, neil on praktiline kogemus sellel alal ja nii saaksid nad kindlasti anda ka inimestele tööd.

10:58 Aseesimees Jüri Ratas

Imre Sooäär, palun!

10:58 Imre Sooäär

Ma tänan, hea juhataja! Austatud ettekandja! Sa nimetasid oma ettekandes väga palju erinevaid arve. Aga ma ei kuulnud sinu hinnangut nendele arvudele. Milline on sinu arvates eestlaste osalemise aktiivsus kodanikuühiskonna programmides ja aktsioonides? Kui meedia hinnangutest lähtuda, siis paljudes nendes aktsioonides osalemine on osutunud suhteliselt kesiseks. Võib-olla on see suhteline, aga kui vaadata Eesti rahvaarvu, siis ega need arvud, mida sa täna tõid, väga suured ju ei ole. Milline on sinu hinnang ja kuidas sa võrdled seda teiste Euroopa riikide kodanikuaktiivsuse protsendiga, kui nii võib öelda, ning millest tuleb see eestlaste võib-olla suhteliselt väike aktiivsus neis aktsioonides osalemisel (kui üks teatriprojekt välja jätta)?

10:58 Regionaalminister Siim Valmar Kiisler

Aitäh! Ma ei nõustuks sellega, et aktiivsus on väike. Nagu ma proua Kelami küsimusele vastates ütlesin, et kui liikuda mööda Eestit ringi, siis n-ö külaplatsi kordategemist, osalemist ühises tegevuses on kohapeal väga palju. Sellest võiks rohkem ka avalikkuses juttu olla. Riigikogu liikmed kindlasti käivad palju ringi ja näevad, kuidas tihti võib-olla väga väikese toetusega või üldse ilma toetuseta tehakse ära suuri asju. Kui inimestega suhelda, siis selgub, et selliste tegemiste puhul on tihtipeale entusiasm suurem, inimesed räägivad tehtust palju elavamalt kui siis, kui kuskile on näiteks europrojekti raames toetusena antud viis miljonit krooni ja püstitatud uhke koda. Tihti näeme, et väga väheste vahenditega tegutsemine on inimestele rohkem rõõmu andnud. Mina teie arvamusega ei nõustuks. Üksikutes aktsioonides osalemine on väga suurearvuline, aga võib-olla see ei olegi eestlastele alati nii omane. Just seda oma kodukandis tegutsemist näeme me palju rohkem. Nagu ma ütlesin, kui me võrdleme olukorraga EKAK-i vastuvõtmise ajal kaheksa aastat tagasi, siis minu meelest on siin selge edasiminekinud.

10:58 Aseesimees Jüri Ratas

Marika Tuus, palun!

10:58 Marika Tuus

Aitäh, austatud eesistuja! Hea minister! Te ütlesite, et teeb meele rõõmsaks, et kodanikuühiskond on väga aktiivseks muutunud. Ma ei saaks küll seda öelda. Mulle teeb muret just see, et näiteks seadusloome puhul ei kaasata meil ühiskondlikke organisatsioone. Võtame või viimase näite, pensioniea tõstmine, mis puudutas ju igaüht meist. Sisuliselt tehti seda kinniste uste taga. Ma mäletan, et vaid vähem kui 24 tundi enne lõpphääletust tehti ümarlaud ja see oli puhtformaalne. Väga palju muid näiteid on. Omanike liitu on jah rahastatud riigieelarvest, selle raha eest koguti allkirju, kuid üürnike liit on rahastamata. Ma küsingi: miks valitsus ei kaasa niisuguste tähtsate otsuste tegemisse ja seadusesse vormimisse kodanikuühiskonda?

10:58 Regionaalminister Siim Valmar Kiisler

Aitäh! Kõigepealt, minu teada on üürnike liit läbi aastate saanud raha ka riigieelarvest. Mis puudutab kaasamist, siis eks see ole selline pikk tee, mida mööda me käime. Ma kirjeldasin siin päris pikalt neid probleeme. Üks asi on ajastamine. Tihti jäädakse kaasamisega hiljaks. Tahe on hea, aga siis on juba võib-olla eelnõu tekst valmis. Eks igaühel ole raske oma lapsest loobuda või hakata teda väga palju ümber tegema. Kaasamise varasemasse faasi toomine on väga oluline. Teiselt poolt saadakse tihti üksteisest erinevalt aru. Nagu ma välja tõin, on ühelt poolt puuduseks võib-olla liiga bürokraatlik keelekasutus ja rääkimine just väga juriidilises keeles, seaduse tekstina, teiselt poolt jälle heidetakse ette liigset ebakonkreetsust. Küsimus on, kuidas neid pooli teineteisele lähemale tuua. Ma arvan, et see, et riigis on kohustus määrata kaasamiskoordinaatorid (iseendast on see formaalne samm), aitab kaasa sellele, et ehitada neid sildu, et vähehaaval (see on ametnike puhul väga erinev, mõni on väga avatud ja kaasab väga palju, kuid mõni lihtsalt ei ole selle tavaga harjunud) saaks luua järjest rohkem ühelt poolt riigiasutuste ja omavalitsusasutuste ning teiselt poolt kodanikuühenduste vahel neid sildu ja siis neid järjest laiendada, et järjest suurem hulk inimesi kaasa võtaks. Taas, kui me võrdleme varasemate aastatega, siis näeme, et kaasamine on järjest enam levinud, just hea kaasamine vastavalt heale tavale, aga see on protsess, mis võtab aega. Järjest rohkem jõuab see inimeste teadvusesse. Kindlasti ei toimu see üleöö, et enne ei kaasanud ja nüüd kaasame. Suund on minu arust õige.

10:58 Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Nüüd on mul hea meel kaasata küsimuste vooru Toivo Tootsen. Palun, teie kord!

10:58 Toivo Tootsen

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Austatud minister! Te ütlesite, et rahastamist puudutav kontseptsioon on kooskõlastamisel. Kas te mõne sõnaga tutvustaksite meile seda kontseptsiooni lähemalt?

10:58 Regionaalminister Siim Valmar Kiisler

Rahastamist puudutav kontseptsioon on heaks kiidetud ja me taotleme selle rakendamiseks lisaraha ESF-ist. See taotlus on meil menetluses, üle miljoni krooni soovime saada rakenduste elluviimiseks. Peamine on loomulikult rahastamise läbipaistvus, info avalikustamine, et see oleks kõik kättesaadav, ja ka eesmärkide selgem defineerimine. Praegu on meil tihtipeale üsna segamini kodanikuühenduste tegevustoetus ja teenuste delegeerimine. Väga palju on sellega seotud omavalitsused, kuna suures osas on kohalikud kodanikuühendused rahalistes suhetes just omavalitsustega ja tihti ei anta endale aru, kas see on tegevustoetus või teenuse delegeerimine ning kui see on teenuse delegeerimine, mida selle eest vastu tahetakse saada, millist teenust riik täpselt ostab, kuidas ta mõõdab seda, kas eesmärk saavutati või ei. Suures osas saavad Eestis kodanikuühendused rahastatud muidugi projektitoetuste abil, mis on kindlasti hea konkreetsete asjade elluviimiseks, aga teisest küljest ei taga kodanikuühenduste jätkusuutlikkust pika aja jooksul. Et hoida need kolm rahastamisviisi selgelt ja läbipaistvalt lahus, et avaliku sektori asutused saaksid aru, mis on projektipõhine rahastamine, mis on tegevuse toetamine ja mis on teenuste delegeerimine, ning et kõigis neis kolmes oleksid olemas konkreetsed selged põhimõtted – see on selle kontseptsiooni peamine sisu.

10:58 Aseesimees Jüri Ratas

Valeri Korb, palun!

10:58 Valeri Korb

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud härra minister! Küsin teilt nagu regionaalministrilt. Kas te ei leia, et Eestis on viimastel aastatel olnud huvitav suhe kohaliku omavalitsuse ja riigi vahel? Riik paneb iga aastaga rohkem ja rohkem kohustusi, niisuguse suure venna positsioonilt, ega arvesta seda, kuidas noorem vend, kohalik omavalitsus, saab neid ülesandeid täita. Tahangi kuulda teie kommentaare, härra regionaalminister.

10:58 Regionaalminister Siim Valmar Kiisler

Võib-olla ei ole see päris selle arutelu teema, aga kui vaadata näiteks omavalitsuste kulutuste osakaalu Eesti avaliku sektori kulutustes, siis me oleme selle poolest jätkuvalt üle Euroopa Liidu keskmise. Ühelt poolt on omavalitsustel ülesandeid suhteliselt palju, teiselt poolt on omavalitsuste kulutuste osakaal avaliku sektori kulutustes ka Euroopa mõistes suhteliselt suur. Omavalitsused on suhetes kodanikuühendustega siin küll väga erinevas rollis. Meie tellitud uuringust tuli välja, et siin ei ole tugevaid piirkondlikke tendentse. Täiesti kõrvuti võivad asuda kaks omavalitsust, kus ühes on kodanikuühenduste rahastamine väga hästi korraldatud, väga läbipaistev, selge, ja naaberomavalitsuses võib asi olla väga segane või üldse suhtlus kodanikuühendustega võib seal olla väga vähene. Siin selgeid tendentse sedapidi ei ole. Küll oli näha, et väiksemates omavalitsustes üldiselt jätkub tunduvalt vähem jõudu ja ressursse kodanikuühendustega suhtlemiseks ja nende rahastamiseks. See tuli uuringust selgelt välja.

10:58 Aseesimees Jüri Ratas

Eldar Efendijev, palun!

10:59 Eldar Efendijev

Aitäh, härra eesistuja! Austatud minister! Mul on ka regionaalse värvinguga probleem. Mul tekkis selline mulje, et kui me räägime ühiskonna arendamisest, siis me räägime suuremas osas ikkagi sellest, kuidas see asi eestlaste poolel areneb, aga mitte-eestlaste pool jääb kuidagi tagaplaanile, varju. Mul tekib selline mulje, et mitte-eestlased ei ole praegu nii aktiivsed kui eestlased. Kuidas te hindate, mispärast see nii on? Tegelikult nad ei ole praegu, ütleme, võrdsed partnerid. Kuidas seda parandada? Oskate te ümber lükata minu mulje või kui teie ütlete, et, jah, nii see on, siis mida te kavatsete edaspidi teha, et see muutuks võrdsemaks?

10:59 Regionaalminister Siim Valmar Kiisler

Kui me räägime EKAK-ist, sellest, keda EKAK mõistab kodanike all, siis selguse toomiseks ütlen, et EKAK-is on defineeritud, et kodanikud selle dokumendi mõistes on kõik Eestis legaalselt elavad inimesed. Kui me räägime inimestest, kelle emakeel ei ole eesti keel, siis üldiselt on uuringud näidanud, et kodanikud osalevad kodanikuühendustes suhteliselt võrdväärselt. Mul on Tartu Ülikooli 2005. aasta küsitlusandmed (tunnistan, et andmed võiksid olla natuke värskemad). Nendest tuli selgelt välja, et ei ole suuri erinevusi eestlaste ja teistest rahvustest inimeste osalemises. 2008. aasta märtsis ja aprillis tehtud uuringust tuleb välja, et eestlased osalevad valdavalt kodanikuühendustes, seltsides ja klubides, kus suhtlemiskeel on eesti keel, ja 79% kodanikuühendusi, seltse ja klubisid, kus osalevad mitte-eestlased, kasutab suhtlemiseks vene keelt. Kindlasti on palju kodanikuühenduste tegevustest seotud kultuurilise tegevusega, ilmselt ka mitte-eestlaste puhul. Võib-olla on taas küsimus selles, et sidusust inimeste vahel on vähe. Inimesed on aktiivsed küll, aga nad tegutsevad oma keeles ja oma gruppides. See tuleb küsitlustest välja.

10:59 Aseesimees Jüri Ratas

Georg Pelisaar, palun!

10:59 Georg Pelisaar

Aitäh, austatud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Te märkisite väga õigesti, vastates ühele küsimusele, et praegu on oluline täpsustada eesmärgi, mis on vajalikud kodanikuühenduste rahastamiseks, et nad täpselt teaksid, milleks ja kust on võimalik raha taotleda. Te rõhutasite ka, et on oluline leida alternatiive lisaks riigipoolsele rahastamisele. Aga kui me ringi vaatame, siis näeme, et näiteks

mittetulundusühingud, mis tegutsevad kohtadel, omavalitsustes, sageli teavad, et nad saavad rahastuse riigilt, aga omavalitsustel ei ole tihti võimalik sinna panustada. Teatud mõttes tekib nagu konkurents: ollakse vastuolus omavalitsusega ja sõber riigiga. Õelge, palun, mida te pidasite silmas alternatiivsete rahastamisallikate puhul.

10:59 Regionaalminister Siim Valmar Kiisler

Mina pidasin silmas äri sektorist tulevat toetust. Ma annan endale selgelt aru, et praegu on kodanikuühendustel äri sektorist toetust saada ülimalt raske. Selles suhtes on mul hea meel, et kui me vaatame rahanumbreid, siis näeme, et me oleme suutnud need riigi toetused, mis on kodanikuühendustele läinud, üldiselt samal tasemel hoida. Ma toon siin näitena Kodanikuühiskonna Sihtkapitali. Meil oli eesmärk hoida nende rahastamist suuruses 20 miljonit krooni aastas. Nüüd on see kärpeme tagajärjel üle 18 miljoni krooni, aga need summad on püsinud siiski enam-vähem samas suurusjärgus. See aitab kodanikuühendustel rasked ajad üle elada. Kui majandusolukord läheb taas lahedamaks, siis on kindlasti oluline, et kodanikuühendused saaksid raha ka teistest allikatest, et nad oleksid sõltumatud, et nad ei muutuks ühe riigiasutuse või ühe omavalitsusasutuse otseseks käepikenduseks, vaid saaksid ka laiemalt otsuseid teha.

10:59 Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister! Ma tänan teid ettekande ja vastuste eest! Ma palun Riigikogu kõnetooli Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liidu juhataja Urmo Kübara!

10:59 Urmo Kübar

Lugupeetud juhataja! Hea Riigikogu! Minister rääkis kodanikuühiskonnast ning kodanikualgatuse ja avaliku võimu suhetest väga positiivselt ja optimistlikult. Vastupidi tavapärastele rolliootustele soovin jätkata samal lainel, lootuses mitte sellega alla kiskuda poliitilist huvi selle teema vastu. Veidi murelikuma suuga kõnelesime sellel teemal pisut rohkem kui kuu aega tagasi kolme komisjoni ja kodanikuühenduste ühisel istungil, kus sai Riigikogule esitatud valdkondade kaupa mitmeid ettepanekuid tegevusteks, mis aitaksid eri probleeme lahendada.

Aga rääkides sellest, mis kodanikuühiskonnas head on, ei tooks ma näiteid pikkade traditsioonidega ja tuntud ühenduste või selliste massiivsete algatuste kohta nagu "Teeme ära!", mis on nagnunii kõigile tuntud, ehkki põhjust nendest rääkimiseks oleks, sest lisaks sellele, et tänavune talgupäev on lähenemas, on näha, et talgutest on saanud ka Eesti üks ekspordiartikkel. Sellel nädalavahetusel toimuvad "Teeme ära!" talgupäevast inspireeritud prügikoristustalgud Leedus ja Sloveenias. Viimati mainitus, mis on elanike arvult umbes poolteist Eestit, oli mõni päev tagasi registreerunud juba 120 000 inimest. Usutakse, et nädalavahetuseks on osalejaid 200 000. Oma näites kutsun ma teid hoopis ühte Tallinna kooli, kus mõni aasta tagasi alustas tööd noor õpetajanna, Sihtasutuse Noored Kooli esimese lennu kasvandik. Ta andis saksa keelt päris väikestele lastele ja avastas õige pea, et laste edasimineku ei olnud nii kiire, nagu võinuks olla, osalt sellel põhjusel, et vanemad ei osanud lapsi aidata, kuna nad ei olnud ise saksa keelt õppinud. Õpetajanna käivitas lahendusena õhtused saksa keele kursused lastevanematele, kus õpiti üsna sama programmi järgi, mille järgi lapsed õppisid saksa keelt päeval. Selle tulemuseks ei olnud mitte üksnes see, et laste õpitulemused paranesid, vaid selle läbi muutusid ka loomuldasa tihedamaks lastevanemate ja kooli suhted ning vanemate kaasatus sellesse, kuidas nende lastel koolis läheb. Aga veel üks huvitav tulemus oli hasart, millega lapsed hakkasid nendes uutes tingimustes õppima. Lastevanemad rääkisid, et lapsed hakkasid kontrollima, kas vanematel on kodutööd tehtud. Võite ette kujutada selles vanuses lapse rõõmu, kui ta avastab, et on asju, mida ta võib ise oma vanematele õpetada, mida ta teab paremini kui nemad.

Ma arvan, et selles väikeses näites on üsna palju kokku võetud seda, mis kodanikuühiskonnas head on. Esiteks, selge probleemi nägemine ja nutika lahenduse leidmine, nutika lahenduse, mis ei ole ilmingimata väga traditsiooniline. Teiseks see, kuidas olemasolevaid ressursse (kõik oli ju olemas: õpetaja, lastevanemad, lapsed, õpikud, ruumid) lihtsalt omavahel veidi ümber koordineerides suudeti saavutada väga oluline lisandväärtus. Kolmandaks see, et see on küll väga konkreetse probleemi lahenduseks leitud mudel, aga tegelikult laiendatav mis tahes teistesse koolidesse, mis tahes teiste ainete puhul. Neljandaks (ma arvan, et see on kõige olulisem), seda kõike tehti rõõmu ja säruga silmades ning ühtekuuluvustundega, mida ei saa öelda kaugeltki iga tegevuse kohta, millega me hõivatud oleme.

Kuna selliseid näiteid on veel, siis julgen öelda, et Eesti kodanikuühiskond seisab päris kindlatel jalgadel ja muutub aina tugevamaks. See ei käi loomulikult iga üksikorganisatsiooni ja aktivisti kohta, aga terviku kohta küll.

Eelmisel aastal uuris EMSL, millist mõju on majanduslangus avaldanud Eesti kodanikuühenduste tegutsemisele ja tegutsemissuutlikkusele. Me nägime, et kuigi ootuspäraselt oli vähenenud ühenduste sissetulek rahalises mõttes, oli samal ajal suurenenud nende liikmeskond ja vabatahtlike arv, kes tahavad nende tegevustes kaasa lüüa. Selliste inimeste hulk, kes oskavad, tahavad ja suudavad osaleda nii ühiste asjade arutamises, otsustamises kui ka elluviimises, kasvab. Ma olen nõus Imre Sooääriga, kes juhtis tähelepanu, et võrreldes kogu Eesti elanike arvuga ei ole see veel teab mis massiivne number. Aga igal juhul on saavutatud kriitiline mass. Ma näen, et see levib ühiskonnas nagu positiivne nakkus, pidevalt ja järjekindlalt. Inimesed leiavad osalemiseks üha uusi vorme. Lisaks traditsioonilistele eestkosteoraisatsioonidele, teenuseid pakkuvatele organisatsioonidele või virgestustegevusega tegelevatele kodanikuühendustele kinnitavad kanda sotsiaalsed ettevõtted ning sellised vabad võrgustikud, kus inimesed liiguvad sisse ja välja, koondades eri elualade inimeste kompetentsi, teadmisi, kogemusi, oskusi. See muudab selle kõik kaunis peatumatuks. Sellist arengut saab soovi korral ignoreerida ja sellele saab kaikkaid kodaratesse loopida, kui seda tahta, aga see oleks lihtsalt rumal, sest ega asjad ei jää sellel põhjusel tegemata, need tehakse ikkagi ära, lihtsalt ilma nendeta, kes ei soovi osaleda.

Kui küsida, mida niisuguses arenguetapis saab teha riik, et kodanikuühiskonnale hoogu juurde anda (see on küll üldine, aga ma jõuan kohe konkreetsemate tegevusteni), siis ma arvan, et esimene asi on ikkagi väga selgelt kinnitada oma tahet, et, jah, tugev kodanikuühiskond on meie eesmärk. See peaks olema EKAK-i, mille aruteluks me siia täna kokku oleme tulnud, kõige tugevam lubadus ja kõige põhilisem asi. Samas usun ma, et see on just see, mida me oleme võib-olla kõige vähem saavutanud kõikkvõimalike kontseptsioonide, koolituste, juhendamaterjalide ja kõige sellise kõrval, mida tööpoolest nende aastate jooksul on palju tehtud ja mis on ka olnud vajalik.

Aga milles see konkreetne tugev tahe saaks väljenduda? Praegu näib mulle, et need signaalid, mis avaliku võimu poolt kodanikualgatusele tulevad, ei ole kaugeltki mitte nii selged. Toon selle kohta mõne näite.

Esiteks, nagu ka minister oma kõnes mainis, on avalikul võimul soov, mis on üsnagi loogiline, et võiks väheneda kodanikuühenduste sõltuvus riigi rahastamisest. Samal ajal oleks alternatiiv näiteks sotsiaalne ettevõtlus, see on ettevõtlus, mis on suunatud sotsiaalsetele eesmärkidele, see on isemajandav ärimudel, aga eesmärk ei ole mitte omanikele kasumi teenimine, vaid mingi probleemi lahendamine. See aitaks hoida kokku riigi kulusid ühenduste rahastamisel, aga takistuseks on praegu see, et kui ühendus hakkab tegelema sotsiaalse ettevõtlusega, siis kaotab ta need maksusoodustused, mis tal praegu on, hoolimata sellest, et seda tulu, mis ta ettevõtlustegevusega teenib, ei kasutata mitte omanike isikliku heaolu suurendamiseks, vaid probleemide lahendamiseks. Teine näide. Jällegi, loogiline signaal avaliku võimu poolt on see, et meil võiks olla rohkem vabatahtlikke ja inimesed võiksid omast vabast ajast rohkem panustada ühiste eesmärkide nimel. Samal ajal suhtub maksuamet vabatahtlikesse kui töötajatesse ja näiteks kas või nende toitlustamise pealt, mida oleks ju normaalne inimestele pakkuda, kui inimesed on appi tulnud, tuleb tasuda erisoodustusmaksu. Kolmas näide. Soovides ühelt poolt õhutada vabatahtlikku tegevust ja kodanike eraannetusi, ei võimalda riik kodanikul kasutada kergesti kasutatavat otsingut registrist, et ta saaks omavahel võrrelda ühes piirkonnas või ühel tegevusalal tegutsevaid organisatsioone, et välja selgitada, kes on see organisatsioon, kelle toetamisest kõige rohkem kasu tuleks. Vähegi keerukam päring registrist läheb inimesele midagi maksma, aga ma arvan, et see kasu, mis tuleks sellest, kui inimesed töötaksid rohkem kodanikuühenduste andmetega ja analüüsiks neid, on riigile palju suurem. Järgmine näide. Avalike teenuste osutamine on väga suur ja selge avaliku võimu ja kodanikuühenduste koostöövaldkond. Üks probleem, mida avalik võim esile toob, on see, et nad delegeeriksid küll rohkem teenuseid kodanikuühendustele, aga need on sellised nõrgukesed, neid ei saa usaldada, ei saa olla kindel, kas teenuse kvaliteet selle tagajärjel ei halvene. Samal ajal ei tee avalik võim midagi selleks, et nende organisatsioonide suutlikkus suureneks, sest lepingud on enamasti piiritletud väga konkreetset ainult teenuse osutamise kulude katmisega ega näe ette võimalusi selleks, et organisatsioon saaks ka organisatsioonina areneda. Kaasamine on järgmine näide. Ühelt poolt õhutatakse, et inimesed võiksid avaldada oma arvamust, rääkida kaasa, öeldakse, et ega teistmoodi ei saagi mingeid otsuseid ei Riigikogus ega valitsuses teha, kui ainult kuulates nende inimeste ettepanekuid ja kommentaare, keda need seadused puudutavad. Teisest küljest on pigem

erand kui reegel see, kui kodanikuühendus saab oma ettepanekutele avalikult võimult mingit tagasisidet. Mõnigi kord võib kuulda hoopis selliseid lauseid, nagu üks minister ütles, et seadust ei kirjutata linnahallis. See kõik tekitab segadust, mis siis on see riigi ootus ja sõnum.

Lõpetuseks natukene EKAK-i rakendamisest ja sellest, kuidas see võiks toimuda tulevikus. Selleks, et EKAK oleks toimiv ja kasutatav, tulemuslik dokument, on kolm eeldust.

Esiteks, tema sisu peaks olema konkreetne, oluline ja asjakohane. Siin saab praegu olla üsnagi optimistlik ja loota, et käima lükatud kodanikuühiskonna arengukava aastateks 2011–2014 on parem kui senised, konkreetsem ning kaasavam juba selle koostamise ajal, sest senine praktika arengukava puhul on olnud pigem see, et sinna on koondatud need tegevused, mida iga ministeerium oma valdkonnas teeb ja millel on mingi seos kodanikuühendustega, mitte ei ole lähtutud sellest, mis on eri valdkondade vajadused, ja ei ole koostatud plaan selle põhjal.

Teiseks, kui see plaan on olemas, on oluline rääkida ühiskomisjoni rollist, nagu ka minister mainis. Me astusime üsna suure sammu 2007. aastal, kui tõstsime ühiskomisjoni taset, kaasates sinna ministeeriumide kantslerid, mis lõi võimaluse, et seal osalevad inimesed, kes saavad ka päriselt oma maja nimel rääkida ja mingisuguseid kohustusi võtta. Samas jäi astumata teine samm ehk see, et anda ühiskomisjonile konkreetne sisu, millega edasi töötada. Selle tõttu on see praeguseks, ma arvan, et juba rohkem kui aasta, niisuguses staadiumis, et aeg-ajalt käiakse kohal ja arutatakse eri probleemide üle, aga suurt rõõmu ei ole sellest ilmselt kellelegi. Seega, peaks olema konkreetne dokument, mille alusel ühiskomisjon saaks töötada umbes nii, nagu organisatsiooni tasandil toimib juhatus või nõukogu, seades olulisemad pikaajalisemad sihid, jälgides nende saavutamist, ja probleemide korral arutades, kuidas neid lahendada. Ma arvan, et mõistlik mõte oleks ka see, kui ühiskomisjonile lisada funktsioon, et nii avaliku võimu kui ka kodanikualgatuse esindajad saaksid tema poole pöörduda, kui nad tunnevad, et mingis konkreetses asjas ei ole lähtutud EKAK-i põhimõtetest, ja paluda ühiskomisjonilt hinnangut. See aitaks siduda EKAK-i muidu ehk igapäevast üsna kaugeks jäävad väärtused ja eesmärgid, mis on küll ilusad, palju konkreetsemalt igapäevategevustega.

Kolmas ning kõige olulisem asi, mis määrab EKAK-i elluviimise edukuse, on see, et lisaks hästisõnastatud eesmärkidele ning soliidsele ja asjalikule järelevalveorganile peavad olema rakendajad. Rakendamine on seni olnud EKAK-i juures kõige juhuslikum asi, see on toimunud sõltuvalt sellest, kuidas millekski on raha leitud. Seetõttu me näeme, kuidas samad eesmärgid korduvad aastast aastasse, ilma et saaks öelda, et need asjad ka tehtud oleksid. Seega, kui uus arengukava koostatakse, siis sinna peaksid kirja saama ainult need asjad, millel on olemas ka selged vastutajad elluviimise eest ja millele on ette nähtud piisavad ressursid. Aitäh!

11:58 Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Hea ettekandja! Teile on küsimusi. Mati Raidma, palun!

11:58 Mati Raidma

Suur tänu! Ühel mündil on kaks külge, ühel küsimusel kaks osa. Esiteks, nii sina kui ka eelnev ettekandja rääkisite sellistest massiivsetest ja suurte traditsioonidega näidetest, näiteks "Teeme ära!". Ei olnud juttu kümneid tuhandeid inimesi hõlmavatest ja üle saja-aastase traditsiooniga organisatsioonidest, nagu Kaitseliit, vabatahtlikud päästjad, praegu ühinevad merepäästjad. Kas nad on teie pere liikmed või ei ole? See on esimene küsimus. Teine pool on avaliku võimu ja kodanikuühiskonna vastasseisu kohta. Mis sa arvad ideest, kui näiteks avalikku teenistusse astujatele lisada üks väikene nõue, et neil peab olema MTÜ-s osalemise kogemus, et nad mõistaksid teist poolt ja teise poole filosoofiat?

11:58 Urmo Kübar

Vabatahtlikud päästjad, kaitseliitlased jt loomulikult teenivad sama eesmärgi oma valdkonna piires nagu ka teistes valdkondades tegutsevad vabatahtlikud. Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste liikmeskonnas küll konkreetset ei ole ei pritsimeeste seltse ega Kaitseliitu, aga kodanikuühenduste peres nad kahtlemata on. Mis puudutab teist ettepanekut, siis ma ei tea, kas seda on mõistlik reguleerida sellise möödapääsmatu kohustusena, aga kindlasti olen ma seda meelt, et inimesed saavad oma tööl paremini hakkama, kui neil on kogemusi mitte ainult oma erialalt, vaid sellesama eriala piires erinevates sektorites töötamisest. Ma arvan, et ametnikule kulub kindlasti ära ärisektoris töötamise kogemusi, et mõista seda loogikat, aga kahtlemata ka kolmandas sektoris töötamise kogemusi tuleb kasuks ja on vajalik. See toimib ka vastupidi. Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liidus ning

teistes kodanikuühendustes töötab mitmeid inimesi, kes on oma varasemas tööelus olnud ametnikud. Ma arvan, et see on ainult tervitav, et inimesed liiguvad eri sektorite vahel, sest nii levib ka teadmine ja mõistmine.

11:58 Aseesimees Jüri Ratas

Eiki Nestor, palun!

11:58 Eiki Nestor

Tere! Minu küsimus on kahjuks tõrvatükkide kohta meepotis. Üks ilusamaid algatusi kodanikuühiskonna poolt poliitika poole on olnud heade valimistavade väljapakumine. Need, kes on selle leppega liitunud, on minu meelest valdavalt ka neid reegleid täitnud. Selles mõttes oli kurb saada riigi toetatavalt kodanikuühenduselt teade, et hääleta Ken-Marti Vaheri ja Urmas Reinsalu poolt. Midagi ei ole teha, kurb eelkõige seetõttu, et võib-olla keegi teine tuleb võimule ja siis millegipärast leitakse, et see liit ei peaks enam raha saama, kuigi mina arvan vastupidi. Mina lootsin, et kodanikuühiskond ise ütleb midagi selle kohta, kas üks riigieelarvest toetust saav mittetulundusühing, kindlasti õilsatel eesmärkidel loodud, peaks sellisel moel reageerima. Ma lootsin, et kodanikuühiskond ise ütleb midagi heade tavade kohta. Nüüd küsin ma sinu käest: mis sa arvad, kas nii sobib?

11:58 Urmo Kübar

Sa vist vähemalt sel hetkel sellest meile teada ei andnud. Me ikkagi kõikidele küsimustele, mis meile saabusid, vähemalt püüdsime oma blogis reageerida. Seal me kommenteerisime selliseid küsimusi, mida inimesed eri piirkondadest meile saatsid, kui nad leidsid, et ei ole käitunud kooskõlas hea valimistavaga. Mis puudutab seda, kas organisatsioon võiks niisuguseid selgeid valimissoovitusi kellelegi anda või peaks seda tegema, siis eri maades on siin erinevad traditsioonid. Minu isiklik arvamus on (ka EMSL-is püüame me seda väga selgelt jälgida), et kui meie organisatsiooni suurim siht on kodanikuühiskonna areng, siis ei saa see kindlasti olla lihtsalt ühe erakonna teema, vaid väga oluline on, et kõik erakonnad selle nimel töotaksid. Sellepärast tahame me võrdselt suhelda kõikide erakondadega. Aga kui mõni organisatsioon leiab, et tema tahab ennast eksklusiivsemalt siduda mõne üksiku parteiga, siis tal loomulikult see vabadus on. Ma ei ole päris kindel, mul ei ole andmeid, aga ma loodan, et omanike keskliit, kellest vist jutt praegu käib, ei teinud seda kampaaniat mitte riigilt saadud raha eest. Vähemalt oli see raha neil nagu eri pottides, aga mul puudub täpsem info.

11:58 Aseesimees Jüri Ratas

Eldar Efendijev, palun!

11:58 Eldar Efendijev

Aitäh, härra eesistuja! Austatud ettekandja! Ma küsin mitte-eestlaste kohta Eestis. Kuidas te hindate ja kas teil on andmeid, kui hästi või mittehästi mitte-eestlased võtavad üldiselt omaks kodanikuühiskonna põhimõtted, eesmärgid ja sellega ka arengu? Mõnikord ilmuvad massimeedias väited, et mitte-eestlased päriselt ei võta neid omaks, sest piirkondades, kus enamik neist elab, ei näe nad vajadust või otstarvet selles suunas üldse oma energiat rakendada.

11:58 Urmo Kübar

Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit on eelmisest aastast teadlikumalt kodanikuühendustest huvitatute venekeelset võrgustikku arendanud. Praegu võib öelda, et umbes 20% meie võrgustikku kuuluvatest inimestest ja organisatsioonidest kõnelevad emakeelena vene keelt. Tõsi see on, et venekeelsete inimeste ühiskondlik aktiivsus on väiksem, ka minu tähelepanekud näitavad seda. Venekeelsed organisatsioonid on sageli oma tegutsemise tasemelt või probleemide poolest mõnevõrra maas eestikeelsetest. Mitte niivõrd sellepärast, et nad oleksid loomu poolest kuidagi nõrgemad või halvemad, lihtsalt seda infot, mis on eesti keeles olnud ühenduste jaoks saadaval juba pikemat aega ja regulaarselt, ei ole vene keeles samasuguse regulaarsusega seni olnud. Selle tõttu on nad olnud sellest infoväljast sageli eemal. Samas arvan ma, et ühiskondlik aktiivsus ei ole niivõrd seotud mitte keelega,

mida inimene kõneleb, või rahvusega, vaid pigem sellega, milline on ta elatustase, haridustase ja ametikoht. Võib-olla võib siin võrrelda seda, kas on mingisugused erinevused näiteks eestikeelsete ja venekeelsete inimeste elatustasemes. Ma arvan, et aktiivsus liigub pigem niisuguseid jooni pidi.

11:58 Aseesimees Jüri Ratas

Kalev Kallo, palun!

11:58 Kalev Kallo

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Härra ettekandja! Mul oli sama küsimus mis üle-eelmisel küsijal, võtsin küll korra küsimuse maha, aga kuna minu arvates jäi vastusest midagi puudu, siis ma tulen siiski selle juurde tagasi. Mina olen ka üks selle tulise üleskutsega kirja saajatest. Tookord mõtlesin ma kohe, et ei ole ju sellisel liidul mõtet teisi üles kutsuda eetilisele tegevusele, kui tema enda liikmed seda põhimõtet ei järgi, ja tulevikus tõenäoliselt ei maksa sellele üleskutsele tähelepanu pöörata. Aga mul oli küsimus riigieelarvest saadava raha kohta. Teie vastus oli, et te loodate, et see raha oli eraldi potis. See üldiselt ei mängi ju rolli. Hea küll, kulutame oma raha oma inimeste kampaaniaks ja teeme muid vajalikke asju riigi käest saadud rahaga, aga kaudselt on tegevuseks ikkagi riigi raha kulutatud. Ma ei saa päris rahul olla selle vastusega, et eraldi potist võis raha võtta ja seda tööd teha. Tundub, et pott on üks.

11:58 Aseesimees Jüri Ratas

Palun küsimust!

11:58 Kalev Kallo

Kuidas te ikkagi eetiliselt seda hindate ja kuidas te tulevikus püüate selliseid asju vältida?

11:58 Urmo Kübar

Rahastusel on tavaliselt oma selge eesmärk, eriti rahastusel, mis tuleb riigi poolt. Ma olen üsna kindel, olemata küll tutvunud selle konkreetse lepinguga, mis Kodanikuühiskonna Sihtkapitali ja omanike keskliidu vahel oli, et seal ei olnud ette nähtud niisuguseid tegevusi. Seda, kas riigi raha on kasutatud otstarbekalt, saab ikkagi hinnata, lähtudes sellest, milles on omavahel kokku lepitud ja kas saavutati need eesmärgid, mille jaoks raha anti. On üsna loogiline, et seda, mida näiteks organisatsioon teeb oma liikmemaksudest saadud rahaga, otsustavad liikmed. Ma jällegi ei tea, milline see otsustusprotsess oli. Ma ei ole sellesse teemasse lihtsalt niivõrd süvenenud, aga ma eeldan, et ju see siis oli selle organisatsiooni liikmete meelest vajalik ja hea tegevus. Heades valimistavades on punkt, et avaliku võimu vahendeid ei kasutata konkreetse partei kampaania tegemise huvides. Ma vähemalt loodan, et seda ei tehtud.

11:58 Aseesimees Jüri Ratas

Margus Lepik, palun!

11:58 Margus Lepik

Aitäh! Hea ettekandja! Te oma sõnavõttus peatusite lühidalt kolmanda sektori maksustamise probleemidel. Öelge, palun, milline on teie arvamus, millised võiksid olla maksuerisused, mis aitaksid kaasa kodanikuühiskonna arengule.

11:58 Urmo Kübar

Eelkõige peaks siin järgima tulumaksusoodustussüsteemi, mis võimaldab annetajal sellesse nimekirja kantud organisatsioonidele tehtud annetustelt tagasi saada tulumaksu ja samasse nimekirja kuuluvatel organisatsioonidel on ka muid maksusoodustusi, näiteks erisoodustusmaksu ja muu osas. Ma arvan, et iseenesest on senine süsteem hea ja toetab neid organisatsioone. Probleem on rohkem selles, et praegu tõlgendatakse sinna nimekirja pääsemisel (sellel on kaks kriteeriumi: avalik huvi ja heategevuslikkus) heategevuslikkust praktikas üsna 19. sajandi kombel, see peab olema kellelegi millegi tasuta jagamine. Pigem peaks selle asemel vaatama organisatsiooni eesmärgi ja toimimisviisi. Selles mõttes võiksid ettevõtlusega tegelevad organisatsioonid, kes kasutavad sel moel teenitud tulu mingite sotsiaalsete probleemide lahendamiseks, kindlasti ka sinna nimekirja kuuluda.

11:58 Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja! Ma tänan teid ettekande eest, samuti tänan teid vastuste eest! Rohkem küsimusi ei ole. Ma palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli põhiseaduskomisjoni esimehe Väino Linde!

11:58 Väino Linde

Auväärt kohalviibijad! Head kolleegid! Lugupeetud istungi juhataja! Meie põhiseadus sätestab, et meie põhiväärtusteks on ka ühiskondliku edu ja üldise kasu eest võitlemine ja muidugi on selleks meie põhiseaduse preambulis toodud eesti rahvuse, kultuuri ja keele kestmine. Nende põhiväärtuste edasikandmisel on ju nii Eesti riigi kui ka rahvuse kujunemisel olnud alati kodanikualgatustel väga suur osatähtsus. Tuletan meelde, et see oli 12. detsembril aastal 2002, kui Riigikogu võttis vastu Eesti kodanikuühiskonna arengukontseptsiooni ja kiitis selles toodud põhimõtted heaks. Selle dokumendi üks põhilisi ideid ja printsiipe ongi see, et demokraatliku riigikorra püsimiseks ja arenguks on vaja avalikul võimul ära kuulata oma kodanikke ja teha võimalikult paljudega nendest koostööd. Kõik see oli põhjus, miks teisipäeval, 9. märtsil 2010. aastal toimus Riigikogu kultuurikomisjoni, põhiseaduskomisjoni ja sotsiaalkomisjoni avalik istung sellel teemal, mida me täna siin Riigikogus arutame. Peale lugupeetud komisjoni liikmete olid sellele istungile palutud ja esinesid ettekannetega regionaalminister Siim Valmar Kiisler, Alari Rammo Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liidust, Hille Hinsberg Riigikantseleist, Liia Hänni E-Riigi Akadeemiast, Agu Laius Kodanikuühiskonna Sihtkapitalist, Annika Uudelepp Poliitikauuringute Keskusest Praxis, Mall Hellam Avatud Eesti Fondist, Tuulike Mänd Vabatahtliku Tegevuse Arenduskeskusest, Mart Kuusk Heateo Sihtasutusest, Ruudi Leinus Eesti Kirikute Nõukogust ning Tanel Mätlik Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutusest Meie Inimesed. Kindlasti vajab mainimist see, et Eesti kodanikuühiskonna arengukontseptsioon, millest ma siin äsja veidi rääkisin, peab meie kodanikuühendusi õigusega ju ka demokraatia edasise arengu vältimatuks teguriks. Tuletan meelde, et Riigikogus 2002. aasta detsembris vastu võetud kontseptsiooni viimane lõik kohustab parlamenti seadusega üle kahe aasta olulise riikliku tähtsusega küsimuse arutamise raames korraldama Riigikogu istungite saalis vastava arutelu. Seda me siin, head kolleegid, täna teeme. Mida me sellel ühisistungil arutasime? Me kuulasime ära eri kodanikuühenduste esindajate seisukohad ja arvamused selles küsimuses. Oli juttu sellest, nagu me ka täna siin rääkisime, et mittetulundusühenduste arv on viimase kahe aastaga Eestis oluliselt suurenenud, 26 000-st 30 000-ni. Seda ei saa kindlasti võrrelda ärimaailmaga, kus olukord on kahjuks hoopis teistsugune. Oluline on ka see, et 2008. aastal alustas tegevust Kodanikuühiskonna Sihtkapital. See ei ole mitte ainult rahastaja, vaid ka selle valdkonna kompetentsikeskus. Valitsuses on heaks kiidetud kodanikuühenduste riigieelarvelise rahastamise kontseptsioon. Kuidas seda ellu viiakse, on omaette küsimus. Uued teemad on selles osas kindlasti edaspidi tulemas. Rääkisime, et kodanikuühiskonna arengu puhul universaalseid lahendusi ja vastuseid kindlasti ei saa olla ja neid ei olegi, sest kodanikuühiskonna väärtus peitubki ju selles, et see on eripalgeline. Tuleb kontsentreeruda sellele, et neid eripalgelisi probleeme ja neid eripalgelisi esindajaid, ühendusi, ikkagi teatud mõttes kontsentreerida. Seadusandja kohustus on edaspidi kõike seda arvestada ka selles töös, mida meie siin iga päev teeme. Rääkisime, et kodanikuühiskonna edendamine vajab ka edaspidi rohkem julgust, usaldust, vähem bürokraatiat, rohkem katsetamist, et näha, mis töötab ja mis lubab vahel isegi teatud riske võtta. Ei oldud päris rahul sellega, et üks pool, ikkagi teatud mõttes nõrgem pool, peab teise poole reeglite järgi mängima, nende reeglite järgi, mida riik on kehtestanud, kas siis rahastamisega või projektipõhiste tegevuste läbiviimise võimaluste ja reeglitega seonduvalt. Arvati, et võib-olla on võimalik neid küsimusi paremini kirja panna, kui hakatakse koostama järjekordset kodanikualgatuse toetamise arengukava, siis juba aastateks 2011–2014. Tehti ettepanek selle kohta, et nii Riigikogu kui ka kodanikud ja kõik ühendused peaksid saama tõsiselt võetava ülevaate sellest, milliseid otsuseid ette valmistatakse, mis seisus need on ning kes ja kuidas nende koostamisel osalevad. On pidev mure info liikumise või läbipaistvusega, võib-olla inimesed ja kodanikud ei saagi alati aru sellest, mis on meie seadustes kirja pandud, sest need on raskesti sõnastatud. Kui kodanik ka tahaks seadust täita, siis võib juhtuda nii, et õigusteadlik kodanik ütleb, et selle mõistmine on väga keeruline. Soovitati avalikustada niisugused eliitlobigrupid või kolmanda sektori esindajad, kellega alati läbi arutatakse seaduseelnõude või muude oluliste otsuste ettevalmistamise küsimused. Kuigi oma komisjoni näitel võin ma küll väita, et me oleme alati üritanud kaasata just nimelt nende sihtgruppide

esindajaid, keda see või teine küsimus, mida me komisjonis arutame, vahetult puudutab. Soovitati Riigikogul mitte piirduda ainult kindlaks kujunenud n-ö eliitpartneritega ehk nende kõige põhilisemate sotsiaalpartneritega, vaid arvestada kindlasti teiste ühenduste ja katusorganisatsioonide arvamusi. Räägiti sellest, et kaasamine ei saa läbi ilma niisuguse terminita nagu "osalus". Oluline nähtus siin ongi osalusdemokraatia, mis on ju kõigi poliitikute eesmärk ja mida ka kodanikud soovivad. Siin on kaks poolt, üks on see arvamus, mida avalik võim peaks küsima, ja teiselt poolt tuleks anda kodanikele võimalus seda arvamust anda.

Sellel ühiskomisjoni istungil võeti mõnevõrra luubi alla Riigikogu töö. Proua Liia Hänni suu läbi oldi arvamusel, et Riigikogu võiks võtta siiski seaduste ja oluliste otsuste ettevalmistamisel tõsisemalt n-ö ohjad oma kätte, mis on ka põhiseaduses ära märgitud. Niisugune põhiseaduses märgitud Riigikogu igakülgne sõnaõigus on teinekord tema arvates mõningates küsimustes kaduma minemas. Tekib küsimus, kas alati peab valitsusel eelnõude ettevalmistamisel olema juba tugevam roll. Nii et, head kolleegid, meil on, mille üle mõtiskleda. Rääkisime ka sellest, et need otsused, mida Riigikogus ette valmistatakse, käivad komisjonidest läbi. Komisjonide töö ei ole päris see näitelava, mis avaliku publiku silme all on, et oleks teada, kes mida ütles, kes kuidas hääletas, kuidas seisukohad välja koorusid. See lõplik tulem tegelikult jõuab ju siia Riigikogu saali ja see viimane arutelu, põhjenduste leidmine ja vaidlemine käib siin ikkagi avalikkuse silme all.

Rääkisime ka sellest, et aasta või kaks tagasi tehti uuring, kas kodanikuühiskonna tegemistes osalejad saavad oma ülesannetest aru. Leiti, et mis puudutab ühiskondlike protsesside mõjutamist, siis nad saavad aru, millised on nende ülesanded, millised on võimalused ja koostöövormide erinevus avaliku võimuga võrreldes, et see on vahel plussiks, võib vahel olla ka miinuseks. Leiti, et rahastamisega seonduvad küsimused ei ole alati kodanikuühendustele üheselt arusaadavad ega pruugi olla nende seisukohalt lõpuni läbipaistvad. Oli kriitikat selles osas, et paljuski toimub rahastamine just nimelt projektipõhiselt, üksnes valdkonnategevuse rahastamisena, ja see ei pruugi alati ühenduste juhtimise ja finantsarvestusega päris üheselt kokku minna, kui kogu tähelepanu keskendatakse projektidele. Kindlasti on sellele väitele nii poolt- kui ka vastuargumente, aga niisugused seisukohad meil välja toodi. Toodi välja, et teinekord on palju ülereguleerimist. Oli üks esineja, kes märkis, et tema praktikas oli juhtum, et kui sooviti ühelt riigi ametkonnalt 6000 krooni toetust ühe ettevõtmise läbiviimiseks, siis oli nõutav lausa 15-leheküljelise dokumendi esitamine, selleks et see taotlus läbi vaadataks ja lõpuks positiivselt otsustataks. Oli juttu, et meil on kümneid asutusi, kes annavad eri laadi toetusi kolmandale sektorile ja ostavad eri laadi teenuseid kodanikuühendustelt, kuid paljudel neist on erinevad reeglid nendes küsimustes. Reeglid vajaksid tegelikult ühtlustamist.

Me rääkisime sellest, et on üks väga pikaajaline kodanikuühenduste vorm. Milline see on, head kolleegid? Üle 2000-aastasele ajaloopraktikale tuginedes kujuneb välja üks kodanikuühenduste vorm, milleks on kirik. See on Eestis praegu üks suurima liikmeskonnaga kodanikuühendus. Rääkisime riigi ja kiriku koostööst. Riigil ja kirikul on palju ühiseid huve, ühiseid väljundeid eri eluvaldkondades. Kirikusse kuulub ligemale kolmandik Eesti elanikkonnast. Kuid, jah, põhiseaduse järgi meil loomulikult ei ole riigikirikut ja täiesti õigusega, aga selline riigi ja kiriku koostöö paljudes küsimustes on siiski arenenud. Räägiti sellest, et väga oluline on tugevdada haridussüsteemi kaudu kodanikuõpetust ka muukeelsetes koolides ja see aitaks omakorda kaasa just mitte-eestlaste osalusele kodanikuühendustes.

Hea kolleeg Urmas Reinsalu tõstatas komisjoni istungil küsimuse, kuidas siiski kolmas sektor ja kodanikuühendused võivad oma huvisid kaitsta, millised võimalused neil praeguste seaduste järgi selleks on ja kui palju on neid võimalusi peale selle, et võib pöörduda õiguskantsleri poole. Ega neid nii väga nagu ei olegi.

Hea kolleeg Peeter Kreitzberg tõi välja selle, et saab küll ära kuulata ja tulebki kuulata eri kodanikuühendusi, kuid paljudel neist on ju lausa risti vastukäivad huvid. Oma õiguskomisjoni töö aegadest meenutan, et omanike liidul ja korteriühistutel on kindlasti hoopis erinevad huvid ja soovid, kui me ühte või teist seadust ette valmistame. Kolleeg Kreitzberg tõi välja põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse, mille puhul on ka eri huvigruppidel päris erinevad arvamused, kas või õppekavade kohta. Nii et alati ei pea huvigruppide ärakuulamine tähendama seda, et me saame nende seisukohti täiesti arvestada, küll aga peame nad ära kuulama ja otsuste tegemisel neid arvesse võtma. Lõpetuseks ütlesin nii komisjoni istungil kui ütlen ka tänasel esinemisel, et Eesti kodanikuühiskonna arengukontseptsioon ütleb päris üheselt, et otsuseid langetades peab avalik võim arvestama paljude ühiskonnaliikmete ja nende ühenduste erihuvide, väärtushoiakute ja eesmärkidega ning neid tõsiselt kaaluma ka siis, kui nende kandjad moodustavad arvulise vähemuse. Aitäh, head kolleegid!

11:58 Aseesimees Jüri Ratas

Austatud ettekandja! Ma tänan teid väga teie ettekande eest! Kas soovitakse pidada läbirääkimisi? Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindaja Eiki Nestori! Kaheksa minutit.

11:59 Eiki Nestor

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu! Härra minister! Mul on tegelikult kaks teemat, mille üle mõtteid vahetada. Üks on kodanikuühiskonna kaasamine otsustamisse ja teine on kodanikuühiskonna kaasamine arutamisse.

Ma pean kahjuks tunnistama, et otsustamise koha pealt viimastel aastatel suuri muudatusi toimunud ei ole. See hea kena kogemus, mis meil Eestis on olemas kas või kultuuri rahastamise või sotsiaalkindlustuse juhtimise asjus, ei ole viimastel aastatel minu meelest arenenud nii, nagu võiks või peaks. Viimaste aastate jooksul on olnud ainult üks näide, see on see, et nüüd me oleme aktiivse tööturupoliitika (väga raskel ajal, muuseas) usaldanud väga suures osas kodanikuühiskonna kätte ja see on mõistlik. Aga pean ka tunnistama, et selle otsuse tegemine osutus mingit pidi poliitiliseks võitluseks. Mulle väga arusaamatul ja kahetsusväärse kombel pidas näiteks justiitsminister seda lausa ühe erakonna mingiks võiduks. Ma kõigepealt arvan, et sellepärast meie poolt keegi rohkem hääletama ei hakka, aga teisest küljest ma usun, et otsused, mis nüüd töötukassast tulevad tööhõive asjus, on kindlasti mõistlikumad ja asjalikumad, ka aktiivse tööhõivepoliitika osas, kui need, mida varem langetati. Rohkem mingeid suuri edasiminekuid ei ole olnud, neid oleks võinud olla rohkem.

Teine teema, millest tahan rääkida, on seotud näidetega viimasest ajast. See puudutab Riigikogu koostööd kodanikuühiskonnaga. Otsustamise kohustus põhiseaduse järgi on meil, nii suures saalis kui ka komisjonides. Teades, et põhiseaduskomisjonis, kui see arutelu toimus, oli see teema üleval, jäi Väino Linde jutt mulle natukene arusaamatuks. Mina ei saa sugugi aru, miks peaks midagi, mis komisjonis öeldakse või arvatakse, või see, kuidas hääletatakse, olema mingit pidi varjatud või avalikkusele kättesaamatu. Jätame siin mõne erikomisjoni välja, ülejäänud võiks kõik olla selge ja arusaadav.

Kui me vaatame meie praegust praktikat, siis mulle väga meeldivad need arutelud, mida komisjonid korraldavad lahtiste aruteludena. Kui seal mitte midagi muud ei juhtu, siis vähemalt komisjoni liikmed ja kokkutulnud saavad kindlasti targemaks, ühed probleemide sügavuse osas, aga kokkutulnud ka selles osas, et nad näevad, kuidas poliitiline otsustusprotsess välja näeb. Kuid ülejäänud juhtudel on meil tegemist ju juhusliku tegevusega. Ütleme nii, et iga komisjon käitub eri moodi. On komisjone, kus kodanikuühiskonna esindajad on töörühma kaasatud, on komisjone, kus nad on kaasatud komisjoni aruteludele, aga see kõik käib kutse peale. Ma pean ütlema, et väga palju sõltub komisjoni esimehest. Näiteks pikaajalise rahanduskomisjoni liikmena võin öelda, et eelmisel komisjoni esimehel ei olnud kommet kodanikuühiskonda kaasata, praegusel õnneks on. Ta on tubli noormees, ilmselt avatum kodanikuühiskonna suhtes ja julgeb seda teha.

Siit ka üks üleskutse teile. Kas me ei võiks teatud tingimustel muuta komisjoni istungeid avatuks, selles mõttes, et teatud pädev, esinduslik osa kodanikuühiskonnast saaks ilma mingi kutseta Riigikogu komisjoni päevakorra, nende esindajad tuleksid komisjoni istungile, kui neil midagi öelda on, võtaksid sõna ja avaldaksid oma arvamust? Ma arvan, et see on eriti päevakohane seetõttu, et kahjuks hakkab meie valitsus nendest tavadest kõrvale kalduma. Need õnnetused, mis siin on olnud, kas või allikakaitseseaduse eelnõuga või pensioniea tõstmisega seoses, on ju kõik tulnud sellest, et valitsus ei ole soovinud või on kartnud rääkida kodanikuühiskonna esindajatega valusatel teemadel. See on väga kahetsusväärne. Ei ole ju loogiline, et Riigikogu sotsiaalkomisjon peab eraldi arutama, kas kutsuda kodanikuühiskonna esindajaid pensioniea tõusu teemat arutama, ja siis seda hääletama. Oleks olnud loomulik, kui kodanikuühiskonna esindajad oleksid saanud päevakorra, tulnud kohale ja öelnud, mis nad asjast arvavad. Sellised täiendused meie kodukorras on kindlasti vajalikud.

Tõsi, see on mõnes mõttes väga suur ülesanne kodanikuühiskonnale, kes saaks seetõttu teatud kohustusi juurde ja neil oleks küllalt keeruline, ma mõnan, võib-olla neid täita, aga kindlasti tuleks see asjade arutelule ja kodanikuühiskonna kaasamisele oluliselt kasuks, eriti kui meie valitsus püüab õrnadel juhtudel neid asjast hoopis eemale hoida.

Veel tahan ma taunida ühte uut nähtust, mis on tekkinud Riigikogu selle koosseisu ajal. Nimelt, ma olen sattunud komisjonide istungitele, kus komisjoni juht püüab kodanikuühiskonna kaasamise sildi all

tegelikult selle komisjoni istungi abil kuidagi turustada oma ideid ja kahetsusväärsel kombel Riigikogu pressitalitus edastab sellel teemal teate, kuigi tavaliselt tulemust lõpuks kuskil ei ole ja mitte midagi ei tulegi. Sellised näitlikud arutelud omaenda poliitilise nime turustamise nimel on minu meelest sellisele koostööle kahjulikud, sest, ausalt öeldes, need kodanikuühiskonna esindajad, kes arutlusele on kutsutud, ei saa lõpuks aru, miks nad sinna kutsuti. Nad saaksid komisjoni esimehi, kui need teemat üldse ei valda, targemaks teha palju lihtsamal moel, selleks ei ole vaja komisjoni istungit välja kuulutada. Nii et kutsun teid üles täiendama kodukorda sellega, et me haaraksime tugevaid keskorganisatsioone komisjonide töösse pidevalt, mitte ainult siis, kui me seda õigeks peame. Aitäh!

11:59 Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Palun Riigikogu kõnetooli Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni esindaja Jaanus Marrandi! Kaheksa minutit.

11:59 Jaanus Marrandi

Lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud härra minister! Head kolleegid! On triviaalne tõde, et tänapäeva demokraatlik tsiviilühiskond põhineb kodanikualgatusel. Riigikogu on ju tegelikult iseenesest üks kodanikualgatuse tippnäide, piltlikult öeldes, kes on seaduste kohaselt teostamas riigivõimu. Sageli tundub siiski, et poliitikud – erakonnad ja valitsus, kes on just täidesaatvat ja seadusandlikku võimu teostama määratud – unustavad oma n-ö algpõhja ära. See väljendub selles, et, ausalt öeldes, meie riigis ei ole asjad kaasamiskultuuriga siiski päris selgelt paigas.

Minu arvates puudub meil süstemaatiline kaasamiskultuur. Väga sageli kaasatakse lihtsalt sõpru, nii nagu eelkõneleja tõi väga selge näite Riigikogu tööpraktikast. Väga palju aetakse segamini ka kaasamise eri vorme. Võib-olla kordan mõned algtõed üle.

Kõigepealt on informeerimine ja konsulteerimine ehk arvamuse küsimine ja alles kolmandana osalemine, st inimeste võimalus sõna sekka öelda, ettepanekuid teha. Kaasamisega aga tuleks alustada probleemide tõstatamise juures, mitte paluda kommenteerida mingit eelnõu väga lühikese tähtajaga, püstitades eesmärgid kuskilt kõrgustest. Sageli tuuakse põhjenduseks kas majandussurutis või mõni teine keeruline olukord, mis just nüüd paneb kaasamisele hästi suure kiiruse peale. Mäletame neid otsuseid siin Riigikogus, kui eelarve kärpimisel ning väga paljude otsuste ja seaduste muutmisel just nimelt euro tuleku või masu põhjendusega piirati kaasamise võimalusi, ükskõik missugust neist kolmest etapist parasjagu vaja oleks olnud. Tegelikult on vastupidi. Demokraatlikus ühiskonnas peaks niisuguses masu olukorras kaasamine olema veelgi olulisem, veelgi täpsem ja veelgi süstemaatilisem, sest see hoiaks niigi pinges olevas ühiskonnas ära lisapingete tekkimise. Paraku ei ole suudetud seda teha, olgem ausad. Vaatame kas või viimaseid otsuseid. Konkreetse näitena võiks tuua majandussurutisega seotud otsused, mis puudutavad pensionitõusu, kus väga paljuski just kaasamise ärajäämise ja vähese informeerimise tagajärjel tekkis üsna pingeline situatsioon.

Teine kehv näide kaasamise kohta, natuke teisest valdkonnast, on allikakaitse seaduse ümber toimunu, kus viimasel hetkel, kui otsustati tõsiselt kaasata, suudeti leida ka mingisugused lahendused. See näitab, et meie riigis ei taibata, et kodanikuühiskond on ühiskonna vorm ehk see, mille järgi tegelikult ühiskonda üldse defineerida saabki.

Toon veel paar näidet mittetulundussektori rahastamise kohta. Esimene on üsna palju meediast läbi käinud noorteühenduse rahastamise näide, kus teatavasti erakondade noorteühendused (siin on kaks noorteühendust, Rahvaliidu noored ja noored sotsid) jäid haridusministri ettepanekul rahastamisest ilma, kuigi eelnevalt ja väljatöötatud korra kohaselt noorteühenduste nõukoda tegi raha jaotamise ettepanekud. See toimus väga populaarsel põhjendusel. Minister teatas, et poliitilisi ühendusi ei ole vaja rahastada. Nagu muuseas olid need mõlemad ühendused muidugi opositsioonilised ühendused. Ma ei tahaks olla pahatahtlike oletuste tegija, aga kahtlustada ju võib.

Toome teise näite. Minu arvates kujunes üsna ebameeldivalt välja situatsioon, et vahetult enne valimisi, võiks öelda, et lausa keskaafrikalikult, rahastati minister Partsi valdkonnas omanike ühendust. Seesama omanike ühendus, kes sai rahastatud, võttis aktiivselt sõna ja saatis oma allkirjadega ringkirju, toetades seda erakonda. See ei ole kindlasti positiivne näide kodanikuühiskonna kujunemise kohta, sest see viitab ikkagi sellisele olukorrale, kus soovitakse kodanikuühenduste ärakasutamise teel endale n-ö poliitilist toetust osta. See on kehv näide kodanikuühiskonna toimimise kohta.

Võib tuua ka paar päris head näidet. Näiteks Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit ning üliõpilaskondade ümarlaud koostasid kohalike omavalitsuste volikogude valimisteks valimiste hea tava

leppe ja kutsusid kõiki sellega liituma. Samuti koostasid nii üliõpilased kui ka EMSL platvormid, mida soovitasid kandideerijatel arvestada ja mis põhinesid väga selgelt kodanikuühiskonna eesmärkidel. Paljud ettepanekud olid minu arvates väga mõistlikud ning ma tean üsna kindlalt, et neid lisati valimisprogrammidesse. See on hea näide kodanikuühenduste osalemise kohta poliitikas. Niisiis, riigivõimu teostavad meil kodanikuühendused, erakonnad, kellest moodustatud valitsus ei tohiks ühegi demokraatliku normi kohaselt viia asju endale toetuse ostmise ja selgelt erakonnapoliitilisele pinnale. See on tegelikult toimiva kodanikuühiskonna surm. Et meil Eesti riigis selliseid olukordi ikkagi ette tuleb, see näitab Eesti demokraatia nõrkust ja seda, et meil on arenguruumi küllalt. Kuulates täna siin Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liidu esindaja sõnavõttu ja teades ka nende algatusi, olen ma kindel, et suudetakse teatud positiivset mõju avaldada. Teisalt loodan, et meie siin riigivõimu poole peal, kes me sageli unustame n-ö oma algpõhja kodanikuühiskonnana, suudame hinnata, et tegelikult on mõistlik ja demokraatlik suhe see, mis viib edasi demokraatiat ja Eesti riiki. Tänan tähelepanu eest!

11:59 Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Ma palun Riigikogu kõnetooli Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni esindaja Urmas Reinsalu! Kaheksa minutit.

11:59 Urmas Reinsalu

Austatud härra minister! Austatud parlamendiliikmed! Austatud kodanikuühiskonna esindajad! Keset majanduskriisi on meie kõige tähtsam ülesanne uute töökohtade loomine ja majanduskriisist tulenevate sotsiaalsete toimetulekuraskuste leevendamine. See on sõlmküsimus ka täna kolmanda sektori toimimise mõtestamisel riigi poolt.

Eile külastas parlamendi kodanikuühiskonna toetusrühma professor Southcombe Suurbritanniast, kes viitas sellele, et Suurbritannias on viimastel aastatel loodud nn sotsiaalse ettevõtluse sektoris üle 600 000 töökoha. Võitluses tööpuudusega peab ka meie riigiasutuste jaoks ja ettevõtluse toetamise ning töötukassa täiendavate töökohtade loomise meetmete seas olema üks selge eelistus ja tahk mitte sotsiaalsete töökohtade loomine riigi poolt, vaid sotsiaalse ettevõtluse projektide toetamine. Seda nii ettevõtluse stardikapitali toel, seda ka palgatoetuse ja tööpraktikatoetuse toel. Need näited, mis on toimima hakanud ja mis on väga mõistliku ülevaate kaudu tehtud ka parlamendiliikmetele kättesaadavaks, näitavad, et ka sellel valdkonnal on majanduskriisi raskustele vaatamata oma väga selge mõju tööhoivale. Sotsiaalne ettevõtlus on olnud üks tahkudest ka Suurbritannias, kus ei ole olnud nii suuri tagasilööke töökohtade kaotusega seoses, paljuskki seetõttu, et kogukonnad on oma missiooni teostades olnud ettevaatlikumad ja konservatiivsemad kui paljud majandusvaldkonnad.

Teiseks, kodanikuühenduste reaalne mõju ühiskonnaelu korraldamisele ja kodanikuühiskonna arengu dialoogis planeerimine koos avaliku võimu asutustega. Eelnevates ettekannetes kõlas märkusi selle kohta, kuidas paremini korraldada ühiskomisjoni tööd. Ma teen ettepaneku, et ühiskomisjoni tegevus võiks olla korraldatud, võttes aluseks sellise mudeli, nagu on kiriku ja Vabariigi Valitsuse ühiskomisjoni tegevus. Kui me suudame igal aastal panna paika konkreetse paketi tegevusi, mida me planeerime teha, siis see konkreetsuse aste võiks olla üks voorus või hüve, mis võiks olla EKAK-i realiseerimisel eesmärgiks. Järgmine aasta, 2011. aasta, on vabatahtliku töö aasta. See tähendab seda, et ka parlament seadusandjana peab läbi vaatama eriti maksuõiguslike puudujääkide kataloogi, et vabatahtlik töö ei oleks meie maksuõiguslike vastuolude mõttes keerulisemas seisus muude tööde-tegevustega võrreldes. Lisaks sellele, et vabatahtlikku tööd tuleb paremini korraldada seadusega, olen ma selgel seisukohal, et kaasamise protseduur (ühiskomisjoni istungi taustamaterjalis öeldakse, et see peaks olema korraldatud või kindlaks määratud vähemalt valitsuse tasemel õigusaktiga) peaks olema teema, kus me peaksime mõtlema ka seaduse tasemel muudatusele. Eiki Nestor kõneles parlamendisisesest kaasamise menetlusest kodukorrasseaduses. Ma arvan, et me võiksimme vaatluse alla võtta selle, et lisaks parlamendile võiksid olla sätestatud ühtsed reeglid kõigile muudele avaliku võimu asutustele nende tegevuses.

Seda arutelu me viime läbi ühe parlamendis poliitilise deklaratsioonina vastuvõetud dokumendi tagasipeegelduse käigus, kodanikuühiskonna arengukontseptsiooni tagasipeegelduse käigus. Ma arvan, et järgmine samm võiks olla kodanikuühiskonna arengu kindlustamine ja edasiviimine eraldi seaduse teel. See seadus peaks, nagu ma ütlesin, lahendama vabatahtliku töö küsimusi, reguleerima kaasamist, reguleerima teatud rahastamispõhimõtteid ja reguleerima ka niisugust tõsist teemat, nagu seda on

kodanikuühenduste täiendavad õigused eestkosteks ja õiguskaitseks avalikes huvides. Ma pean silmas seda probleemi, et minu hinnangul võiksime me meie kohtumenetluse korraldust vaadates öelda, et me oleme jõudnud põhimõttelise küsimuse juurde, kas anda kodanikuühendustele nn populaarhagide esitamise õigus avalikes huvides või mitte. Ma arvan, et me peaksime julgelt välja ütlema, et me soovime seda teha. Jah, kodanikuühendustel peaks lisaks õigusele olla ära kuulatud, oma arvamust esitada ja avalikke seisukohti koondada olema selge õigus kaitsta oma seatud eesmärgid ja avalikke huvisid oma parema äranägemise järgi ka kohtumenetluses.

Tõsine teema, mida peab käsitlema, on praeguse majanduskriisi kestel 30 000 kodanikuühendusest 12 000 ehk korteriühistute ja elamumajandusega tegelevate ühenduste majanduslik hakkamasaamine. On olnud mitmeid juhte, kui korteriühistud on sattunud makseraskustesse. Paraku kandub korteriomaniike makseraskuste tõttu ajutine maksevõimetus edasi korteriühistutele. Selle reaalse probleemiga peame me kindlasti arvestama. Esimene küsimus minu hinnangul on see, et me peaksime kehtestama nn saneerimisprotseduuri ja kohustuste ümberkujundamise protseduuri ka korteriühistutele. Teiseks on mõistlik, et olukorras, kus korteriühistud võivad sattuda maksejõuetusse, peaks riik kindlaks määrama selle, millistel tingimustel ei ole võimalik elutähtsaid teenuseid välja lülitada. Ma pean siin silmas eelmist väga külma talve, see puudutab kaugkütet. Need on praktilise iseloomuga küsimused, mis puudutavad kodanikuühiskonna korralduses väga suure tahu toimimist.

Nii et kodanikuühenduste puhul astume me praktilisi samme. Seadusandja ülesanne on teha seadusi. Lahendame ära need praktilised küsimused, mis on ette pandud, ja astume sammu edasi kodanikuühiskonna arengu seaduse näol.

Mis puudutab siin kõlanud märkusi omanike keskliidu kohta, siis selle liidu juhina võin öelda, et omanike keskliit jätkab väga ühemõtteliselt tegevust kõigi korteri- ja majaomanike õiguste kaitsel ja teeb seda sellisel moel, et kaitseb oma programmi seisukohti. See, et kodanikuühendused ütlevad oma seisukohad välja, on mõistlik ja loogiline. Endastmõistetavalt on omanike liit liitunud EMSL-i valimiste hea tava leppega ning ei ole loomulikult mingeid vahendeid valimiskampaaniaks kasutanud.

Kodanikuühendused ei jää poliitikast kõrvale, vaid mõjutavad seda oma liikmete huvide alusel. See on lähtetees elutervele kodanikuühiskonnale, kardame seda või mitte. Aitäh!

11:59 Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Palun Riigikogu kõnetooli Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni esindaja Toomas Trapido! Kaheksa minutit.

11:59 Toomas Trapido

Istungi juhataja! Hea minister! Head kodanikuühiskonna esindajad ja head kolleegid! Umbes kümne aasta jooksul, kui üldistada (täna on aeg selliseid üldistusi teha), on minu arvates toimunud oluline edasimineku riigi ja kodanikuühiskonna suhetes. Eelkõige seetõttu, et kodanikuühiskond ise on kiiresti arenenud. Kodanikuühiskonnas osalemine on üha enam au sees ja riik näeb kodanikuühiskonda üha enam oma partnerina.

Nüüd natuke lähemalt mõningatest aspektidest, kus kõik ei pruugi olla nii optimistlikus võtmes, aga veel kord rõhutan, et üldine kliima on minu hinnangul kindlasti paranenud.

Rahastamisest. Üldse on kõikide teemade puhul üks märksõna minu arvates ebaühtlus või ebaühtlane suhtumine. Ühest küljest on meil asutatud Kodanikuühiskonna Sihtkapital. Võin omast kogemusest selle nõukogu liikmena öelda, et tõepoolest on väga tänuväärne, et selline rahaallikas on olemas, see on aidanud kaasa päris mitmete tugevate algatuste sünnile, mis ilma selle rahata oleksid võib-olla mitmeks aastaks takerdunud, kui nad oleksid üldse sündinud. Aga mul on au olla ka Keskkonnainvesteeringute Keskuse nõukogu liige. Siin ma tooksingi mängu ebaühtluse. Kui Kodanikuühiskonna Sihtkapitalis hindavad projekte võimalikult sõltumatuid eksperdid, siis Keskkonnainvesteeringute Keskuses teevad seda praktiliselt saajaprotsendiliselt Keskkonnaministeeriumi töötajad. Sellega on sisse programmeeritud huvide konflikt, millest ilma kodanikuühiskonda sisse toomata, sõltumatuid eksperte kaasamata üle ei saagi, sest raha taotlevad sealt mõlemad, nii riik kui ka kodanikuühendused.

Osalemisest. Meil on siia maani kasutusel termin "kaasamine", aga ma loodan, et me liigume pigem termini "osalemine" suunas, sest kaasamine terminina eeldab seda, et midagi on juba valmis ja siis kutsutakse, et tulge kaasa. Aga osalemine eeldab seda, et ka lähtekohad, kui üldse midagi arutama hakatakse, on avatud. Seda me oleme tegelikult päris tihti näinud, et need lähtekohad on paika pandud, näiteks (ma toon näiteid jälle keskkonnavaldkonnast) maavarade arengukava puhul, energiamajanduse

arengukava puhul. Kui meil ei teki sellist momenti, kus me võime üldse koos ühiselt rääkida eelduste üle (kodanikuühendused, riik, äri sektor), siis toimubki kaasamine nii, et võib küll kommenteerida, aga võib kommenteerida juba 70%, 80% või 90% ulatuses paikapandud kontekstis.

Ma toon mõne näite eri ministeeriumidest, et mitte liialt üldistada. Välisministeeriumis on minu mulje põhjal kodanikuühenduste kaasakutsumine ja reaalsele osalemisele kutsumine väga heal tasemel, näiteks arengukoostöö valdkonnas, mida väga paljuski teostavad kodanikuühendused.

Siseministeeriumis kutsutakse kodanikuühiskonna esindajaid osalema riigi funktsioonide täitmisel, näiteks vabatahtlike pritsimeeste näol, mis on minu arust väga mõistlik ja positiivne areng. Aga Keskkonnaministeeriumi puhul kipub kaasamine jääma tööpoolest kaasamiseks ehk mõnevõrra formaalseks. Jällegi, riigi esindajatelt ei tohiks tulla vastandavaid signaale. Kui kusagil konkreetsetes kohas kohalikud elanikud, kes moodustavad kogukonna, kodanikuühenduse, tahavad oma elukeskkonda kaitsta, siis tihtipeale jääb riigi esindajate edastatavatest sõnumitest mulje, et kodanikud tegelikult on oma riigi vastu ja et riigil on vaja kive, elektrit või midagi kolmandat ja seetõttu nagu ei oleks kohalikel elanikel moraalset õigust osaleda otsuste tegemisel. See kahtlemata ei ole nii. Ma loodan, et järgmiste aastate jooksul see suhtumine muutub.

Riigikogu tasemel on kaasamine samuti väga ebaühtlane, aga sellest rääkis Eiki Nestor väga põhjalikult. Ma igati toetan tema seisukohti ja algatusi.

Väga lühidalt toon sisse veel ühe märksõna, nimelt räägin kogukonnast ja kogukondadest.

Kodanikuühendused on ka teatud sorti kogukonnad. Me näeme praegu mingit tüüpi kogukonnastumist, kogukondade esiletulekut, nende arengut Eestis. Härra minister mainis ka, et näiteks Tallinnas, mis on mõnes mõttes kohalike algatuste poolest olnud küllaltki sabassörkiv, on väga rõõmustav näha, et pead on tõstnud kohalikud asumipõhised seltsid. Neid on Tallinnas juba ligi 15. Samamoodi teame me Tartus Supilinna Seltsi ja Karlova Seltsi, aga on ka muid algatusi.

Me võiksimegi mõelda selles suunas, et anda seda laadi kogukondadele, kes reaalselt oma elukeskkonna eest tahavad vastutada, selgelt rohkem vastutust ja seda ka eelarve näol. Las inimesed vastutavad ise. Nii saamegi kokku parema riigi. Aitäh!

11:59 Aseesimees Jüri Ratas

Täna teid! Ühtlasi, hea ametikaaslane Toomas Trapido, palju õnne teile sünnipäevaks! (Aplaus.) Ma palun Riigikogu kõnetooli Eesti Keskerakonna fraktsiooni esindaja Evelyn Sepa!

12:59 Evelyn Sepp

Austatud istungi juhataja! Lugupeetud kolleegid! Mul ei ole plaanis pidada nii pikka ega kirglikku kõnet, nagu ehk oli mõni eelnev kõne. Seda tegelikult väga lihtsal põhjusel: tavaliselt tähendab palju sõnu vähe mõtet või palju juttu tähendab vähe tegusid. Kui me mõtleme kodanikuühiskonna käekäigu üle Eestis, siis see mõte võiks meid väga sageli saata.

Viimastel aastatel on kujunenud välja väga palju häid praktikaid, mille üle saab küll ainult rõõmustada. Aga samas saadab seda loomulikku arengut ka taandareng. Ei ole midagi teha, ega kultuur ei tähenda alati ainult positiivses mõttes midagi puhast ja ilusat, ka kodanikuühiskonnal on omad kibedad viljad ja ka kodanikuühiskond võib olla destrukttiivne. See on asja olemusse sisse programmeeritud. Inimesed võivad kujundada enda ümber positiivset keskkonda, aga nad võivad ka positiivseid algatusi samal viisil, kodanikuühiskonna toimimise raames, hävitada.

Eriti häiriv on siin saalis kuulda inimeste suust, kelle pädevuses on reaalselt mõjutada protsesse, reaalselt kinnistada positiivseid käitumismudeleid ja väärtusi, juttu sellest, kuidas küll rahastamise, küll läbipaistvuse, küll kaasatusega on Eestis lood väga hästi. Mitte ainult opositsioonierakonna esindajana, vaid ka elus lahtiste silmadega ringikäiva inimesena julgen ma öelda: kallid kolleegid, kui te tahate kaasata, siis ei saa kaasamine piirneda ainult küsimisega, siis on vaja ka ära kuulata, mida räägitakse, ja mitte ainult ära kuulata, vaid ka arvestada. See on väga lihtsustatud näide selle kohta, et puudujääke on päris palju. Kui me räägime näiteks rahastamisest, siis ei saa, kolleegid, kuidagi mööda sellest, et me peaksime rääkima ka läbipaistvusest ja avatusest. Mõelgem kas või sellesama näite peale, kuidas haridusministeerium sõrmenipsuga noorteühenduste suhtes käitus. Kas see on avatus, kas see on läbipaistev rahastamine, kas see on võrdne kohtlemine? Ei ole. See on lihtsalt üks häbematu poliitilise kultuuri näide. Kui sellise käitumispraktika juures tullakse veel osutama sellele, milliseid seadusi me peaksime vastu võtma, siis peab ütlema, et ega ükski seadus ei toimi ilma loomuliku ja normaalse kultuurita. Selles mõttes taandub ju kodanikuühiskonna sisuline toimimine kultuuriküsimustele,

igapäevaste valikute, käitumise, väärtuste teemale. Väärtusi ei saa seadustega kehtestada. Täna ütles riigikontrolör ühes intervjuus väga tabavalt, et ainuke piiramatu ressurss on rumalus. Võib-olla ka ahnus ja väiklus. Neid asju on Eestis liiga palju. Kui me räägime iseenesest õigest asjast, riigi ja kodanikuühiskonna partnerlusest, siis sageli see partnerlus ei tähenda kahe võrdse osapoole koostööd. Rahastamisskeemide, ka teatud poliitilise allutatuse abil kaasatakse neid, keda on sobilik kaasata, ja ei kuulata neid, keda peaks kuulama. Selles mõttes tasub olla väga kriitiline. Kahju, et kolleeg Urmas Reinsalu on siit saalist lahkunud. Temal on alati väga pikad jutud, aga nendele ei järgne paraku nii pikk tegude loetelu. Kindlasti kutsuks teda käituma oma sõnade kohaselt, et need ei läheks tulevikus nii lahku, nagu nad seni läinud on, juba aastate jooksul. Üks tore asi siiski ka veel. Loomulikult saame me igaüks mitte ainult kutsuda endale nõu andma, vaid saame ka seda nõu kuulda võtta. Poliitiliselt sõltumatu ja väga tugevalt väärtuspõhine näide, mida viimastel päevadel ja nädalatel on piisavalt ekspluateeritud, on seesama Rimi näide. Minul isiklikult on väga hea meel, et Eesti kodanikuühiskond selles mõttes on olemas, et ta julges ennast kokku võtta ja öelda väga selgelt, et Eesti inimesed tahavad ka Eesti liha. Omamoodi naljakas on sellest Riigikogu saalis rääkida, aga see on tegelikult hea kodanikuühiskonna näide. Head kolleegid! Läbipaistvus, kaasatus ja avatus ei ole ainult sõnad, need on mõeldud ka järgimiseks. Aitäh!

12:59 Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Palun Riigikogu kõnetooli Eesti Reformierakonna fraktsiooni esindaja Silver Meikari!

12:59 Silver Meikar

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Kuulasin neid kõnesid ja püüdsin midagi kirja panna ning mõelda, milline on siis Eesti kodanikuühiskonna seis praegu. Kahtlemata peab minister väitma, et me areneme, teeme õigeid asju ja on kõvasti edasi liigutud, ning opositsioon peab väitma, et tegelikult on asjad halvasti. Ma arvan, et me võime kõik ühiselt väita, et praegune seis on kindlasti parem, kui see oli viis, kümme või viisteist aastat tagasi. Samuti võime väita, et kindlasti on veel pikk tee edasi minna. Eelmise aasta 3. novembri Eesti Päevalehes avaldatud artiklis muretses Avatud Eesti Fondi juhataja Mall Hellam, et kodanikuühiskonna ühe mõõdupuu, sotsiaalse kapitali määra järgi oleme ühes edetabelis 94. kohal 104 riigi seas. Kokkuvõttes leidis Mall Hellam, et on aeg dogmad ja tabud kõrvale jätta ning hakata mõtlema, mis meid ikkagi ühiskonnana koos hoiab. Täiesti põhjendatult sekundeeris talle nädal aega hiljem Sirbi peatoimetaja Kaarel Tarand, kes juhtis tähelepanu asjaolule, et sotsiaalse kapitali mõõtmisel on selles uuringus tähtsal kohal religioon. Pole midagi teha, näiteks Leedus ja Poolas on kiriku roll ühiskonnas märksa suurem kui meil. Ka mina arvan, et riik kindlasti ei peaks sotsiaalse edukuse skaalal tõusmiseks elanikkonda usuorganisatsioonidesse sundima, küll aga on muid asju, mida teha saab. Reformierakond lähtub ühiskonnakorralduses üksikisiku vabaduse ülimuslikkusest. Vabad kodanikud realiseerivad oma eesmärgid ja kaitsevad oma huve omavahelises avatud koostöös. Riigi roll on luua keskkond, mis motiveerib elanikke aktiivselt ühiskonnaelus osalema ja võimaldab seda. Just seetõttu toetatakse riigieelarvest erinevaid algatusi ning kaasatakse riigi juhtimisse kolmanda sektori organisatsioone.

Ma nõustun täiesti, et praegu on Eesti ühiskonna kõige valulisem probleem tööpuudus. Ma arvan, et selle probleemi lahendamiseks tuleks rohkem kaasata kolmanda sektori organisatsioone. Üks erakond käis mõni aeg tagasi välja idee tööhõiveministri positsiooni loomiseks. Ma arvan, et see oleks lahendanud ära vaid ühe töötu mure. Töötu ministri asemel võiksime me mõelda selle peale, mismoodi kodanikuühiskond võiks osaleda töötuseprobleemi lahendamisel. Näen siin vähemalt kolme võimalust. Esiteks, kodanikuühiskond peaks pakkuma võimaluse, et masu hammasrataste vahele jäänud inimene ühiskonnast ja riigist ei võõranduks. Vabatahtlik tegevus elukeskkonna kvaliteedi parandamisel väärrib suuremat tähelepanu. Selle all mõtlen ma täpselt neidsamu seltsinguid, millest me oleme siin rääkinud (Uue Maailma Selts, Tartus Supilinna Selts jne), kus töötud võiksid leida palju rakendust. Teisalt peaks kohalik omavalitsus sotsiaalsete töökohtade loomisel tegema koostööd kodanikuühiskonna organisatsioonidega. Olen kindel, et reisisaatjatena töötavad tublid inimesed saaksid palju olulisemat rakendust, seda nii neile kui ka ühiskonnale, kui maksumaksja raha eest neile näiteks mõnes keskkonnavaldkonnas tegutsevas kolmanda sektori organisatsioonis ajutine töökoht leitaks. Häid abikäsi läheb ju alati vaja. Kolmandaks on oluline riigi toetus sotsiaalsete ettevõtete loomisele, kuid sellest rääkis juba üks eelkõneleja ja ma ei hakka seda siinkohal kordama.

Eesti ühiskonna teine suur ülesanne on edukas lõimumisprotsess. Ka siin, ma leian, saab mittetulundusühinguid märksa aktiivsemalt kaasata. Jah, riik toetab kultuuriseltse, toetab kultuurivahetust, keeleõpet ja keelekümblust, kuid minu arvates on see vaid üks lõimumise osa. Kas te teate näiteks mõnda üleriigilist keskkonnaorganisatsiooni, kuhu oleks väga aktiivselt kaasatud muukeelne elanikkond? Mina ei tea. Mure puhta keskkonna ja elukeskkonna kvaliteedi pärast ei peaks tundma riikide ja rahvuste piire, rääkimata erinevatest hinnangutest mingitele sündmustele ajaloos. See, et metsaalune oleks prügist puhas, on mureks nii Marile kui ka Mašale, nii Andrusele kui ka Andreile. Olen arvamusel, et vaid koostöös kodanikuühendustega on võimalik luua Eesti riik, mida armastavad ja peavad omaks kõik elanikud. Riigi toetus kolmanda sektori organisatsioonidele peaks seetõttu arvesse võtma ka lõimumise eesmärgi ehk rahaliselt tuleks motiveerida neid organisatsioone, kes oma tegevusse on valmis kaasama mitme rahvusgrupi esindajaid.

Lugesin paar päeva tagasi raamatut "Rahvuslus ja patriotism". Dublini ülikoolis töötav liri filosoof Ingram arutles seal selle üle, mismoodi saab tekkida ühine identiteet ja patriotism. Kui jagatakse ühiseid printsiipe ja norme inimõiguste, sotsiaalse õigluse ja muude printsiipide osas, siis sellest saabki tekkida see meie-tunne. Ma usun, et nii on võimalik luua meie-identiteet, kui igaüks, olenemata oma rahvusest, nahavärvist jne, saab olla Eesti riigi patrioot.

Lõpetuseks. Aktiivse kodanikuna osalesin ma nii prügikoristusel kui ka mõttetalgutel ja 1. maiks olen ennast kirja pannud töotalgutele. Järgmisel aastal, arvan, võiks "Teeme ära!" olla lõimumise teemal. Aitäh!

12:59 Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Head ametikaaslased! Rohkem ma kõnesoove ei näe. Sulgen läbirääkimised. Oleme teise päevakorrapunkti käsitlemise lõpetanud. Ma tänan põhiseaduskomisjoni selle olulise tähtsusega riikliku küsimuse täiskogu istungite saali toomise eest, samuti kultuurikomisjoni ja sotsiaalkomisjoni, kes aitasid kaasa, Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liitu ning meie head partnerit regionaalministrit ja tema ametikaaslast!

Tänane istung on lõppenud. Jõudu teile teie töös!

Istungi lõpp kell 12.12.